

The Journal of International Social Research and Education

ISOREJ

International Social Research and Education
Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Eğitimi Dergisi

Number: 1 , p. 1-8, Winter 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date
15.11.2017 **31.12.2017**

**KİLİSLİ MUALLİM RİF‘AT BİLGE’NİN HAYATI, EDEBİ
KİŞİLİĞİ, ESERLERİ VE TÜRK DİLİ’NE KATKILARI**
*KILISLI MUALLIM RIF‘AT BILGE’S LIFE, LITERATURE PERSONNEL, WORKS
AND CONTRIBUTIONS TO TURKISH LANGUAGE*

Dr. Serdar BULUT

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6286-4873>

Giresun Üniversitesi Türk Dili Bölümü, serdarbulut07@hotmail.com

Öz

Türkoloji dünyasının tanınmış simalarından birisi olan Muallim Rif‘at Bilge Kilis’in yetiştirdiği en önemli Türk Dili ile Türk Dili ve Edebiyatı bilginidir. Türk diline çok büyük katkılar sağlamıştır. Muallim Rif‘at 1874 yılında Kilis’in Cedit mahallesinde doğmuştur. Zabtıyye çavuşlarından Abdülkerim Bey’in oğludur. Ahmet Rif‘at doğmadan babası vefat etmiştir. Bu nedenle Rif‘at’ı annesi Emine Hanım büyötmüştür. Kilisli olmasından ötürü isminin önünde *Kilisli* kelimesini kullanan Ahmet Rif‘at Bilge, *Muallim* lakabıyla da tanınmıştır. Türk diline yaptığı hizmetlerle büyük şöhret yakalayan Muallim Rif‘at Bilge, Avrupa’da da tanınmıştır. Mehmet Fuat Köprölü’nün Rif‘at Bilge’nin eserlerine önsöz yazması ve H. Ritter’in onunla işbirliği yapması, Kilisli Muallim Ahmet Rif‘at Bilge’nin şöhretine şöhret katan etkenlerdendir. Türk dilinin Divânü Lügâti’t-Türk, Dede Korkut Kitabı başta olmak üzere en önemli kaynak eserlerinin Türkolojiye kazandırılmasında etkin rol oynayan Kilisli Muallim Rif‘at Bilge, Türklük bilimi araştırmalarında yeri doldurulamaz bir şahsiyettir.

Kilisli Muallim Rif‘at Bilge, 38 yaşında nişanlanmış, 40 yaşında İstanbul eşrafından Fatma Saibe Hanımefendi ile evlenmiştir. Bu evlilikten üç kızları olmuştur Türk dili ve edebiyatı açasından ölümsüz isimlerden olan Kilisli Muallim Rif‘at Bilge, ömrünün son yıllarında yerleştiği Ankara’da 22 Şubat 1953’te vefat etmiştir. Kabri Cebeci Asrı Mezarlığı’ndadır.

Çalışmamızda Türk dili ve edebiyatının bu yeri doldurulamaz isminin hayatı, edebi kişi-liği, eserleri ve Türk diline katkıları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Kilisli Muallim Rif‘at Bilge, Divânü Lügâti’t-Türk, Dede Korkut Kitabı, Türkçeye Katkılar

Abstract

Muallim Rif'at, one of the well-known cymbals of the Turkology world, is the most important Turkish language taught by Bilge Kilis and the knowledge of Turkish Language and Literature. It made a great contribution to the Turkish language. Muallim Rif'at was born in 1874 in Kilis' Cedit district. Zabtiyye Sergeant is the son of Abdülkerim Bey. Ahmet Rif'at died before his father was born. That's why Rif'at was raised by her mother, Emine Hanim. Ahmet Rif'at Bilge, who used Kilisian kelimini in front of his name because he was a Kilis, was also known by the title Muallim. Muallim Rif'at Bilge, who achieved great fame with the services he made to the Turkish language, is also known in Europe. Mehmet Fuat Köprülü's preface to Rif'at Bilge's works and H. Ritter's collaboration with him are the factors that add to the fame of Kilisli Muallim Ahmet Rif'at Bilge. Kilisli Muallim Rif'at Bilge, who plays an active role in acquiring the most important reference works of Turkish language, especially Divanü Lügâti't-Türk and Dede Korkut Book, is an irreplaceable personality in the studies of Turkology.

Kilisli Muallim Rif'at Bilge was married to Fatma Saibe, a 40-year-old Istanbul woman who was engaged to a 38-year-old wife. Kilisli Muallim Rif'at Bilge, who was one of the immortal names in terms of Turkish language and literature, passed away on 22 February 1953 in Ankara, where he lived in the last years of his life. Kabri is at the Cebeci Asri Cemetery.

In our work we will focus on the life, literary personality, works and contributions of Turkish language to this place of Turkish language and literature.

Keywords: Turkish Language, Kilisli Muallim Rif'at Bilge, Divanü Lügâti't-Türk, Dede Korkut Book, Contribution to Turkishness

GİRİŞ

Türk dili, kökeni M.Ö. 9.000'lere götürülebilen dillerdendir. M.Ö. 9.000'li yıllarda Ana Altayca adlı bir ana dile bağlı olan Türk dili, M.Ö. 3.000'lü yıllarda Sümerce ile kelime alışverişine girmiş ve ilk yazıyı kullanan Sümerlerin kaynaklarına 8.yüzyılda Türkler tarafından kullanılan kelimeler girmiştir. Bu vesileyle Türkçe yaşayan diller içinde dünyanın en eski yazılı kaynaklara sahip dili unvanını elde etmiştir. Osman Nedim Tuna'nın "Sümer ve Türk Dillerinin Târihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi (Tuna, 1990)" Türk dilinin gerçek yaşını ortaya koymasından önemlidir. Olumlu anlamdaki serüvenini devam ettiren Türk Dili, M.S. 8. yüzyılda Orhun Abideleriyle taş kazınmıştır. Bu dönemde özellikle Bilge Kağan, Vezir Tonyukuk ve Yollug Tigin¹, Türk diline paha biçilemeyecek bir hüviyet kazandırmıştır. Uygurlarla beraber kağıtla tanışan Türk dili, Karahanlılarla beraber Arapça ve Farsçanın radarına girmiştir. Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hâcib, Hoca Ahmed Yesevi, Ali Şîr Nevâî² gibi isimlerle Arapça ve Farsçaya meydan okuyan Türk Dili, özellikle Yunus Emre, Aşık Paşa³ gibi isimlerle zirvelere taşınmıştır. "Klasik Çağatay edebiyatının ortaya çıkışında önemli bir yere sahip olan kurucu şair Ali Şîr Nevâî; tarih, mesnevi, tezkire, dil, divan, musiki, aruz gibi birçok tür ve konularda otuz kadar eser vermesinin yanı sıra Türkçenin, her döneminde ve birçok yönden Farsçadan üstün olduğunu savunmuştur. Türkçe yazılarak da edebiyat meydana getirileceğini eserleriyle ispat etmiş ve genç şairleri Türkçe yazmaya teşvik etmiş olması dikkate alındığında Türk dünyası için ne kadar da önemli bir yeri olduğu herkesçe anlaşılmaktadır" (Gökdemir, 2017: 501-502). Bu bakımdan, onu sadece Çağatay edebiyatının değil bütün Türk edebiyatının büyük bir siması, bütün Türk kültürünün müstesna bir şahsiyeti olarak tescil etmek gerekmektedir (Bulut, 2017: 39). Alî Şî Nevâî'nin Çağatay Türkçesi'nde zirvelere ulaşan Türk dili, Selçuklu ve Beylikler döneminde de altın çağını yaşamıştır. Dönemin müstesna ismi Karamanoğlu Mehmet Bey'in "*Şimden girü hiç kimesne kapuda ve divânda ve mecâlis ve seyrânda Türkî dilinden gayri*

¹ Bilge Kağan, Vezir Tonyukuk ve Yollug Tigin'in Türk diline katkıları için: Maden, Sedat (Editör) vd. (2016). *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1*, Ankara: Nobel Bilimsel eserler. isimli esere bakınız.

² Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hâcib ve Ali Şîr Nevâî'nin Türk diline yapmış oldukları katkılar için: Maden, Sedat (Editör) vd. (2016). *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1*, Ankara: Nobel Yayıncılık. isimli esere bakınız.

³ Yunus Emre ve Aşık Paşa'nın Türk Diline katkıları için: Maden, Sedat (Editör) vd. (2016). *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1*, Ankara: Nobel Yayıncılık. isimli esere bakınız.

dil söylemeye” (Maden, 2016: 55) buyruğunu vermesiyle beraber Türk dili, Anadolu’da önemli bir imaj kazanmıştır. Anadolu halk ve şairleri arasında bu imajı elde eden Türk Dili, Osmanlı Devleti ile beraber hem yükselmiş hem de gitgide Arapça ve Farsça gibi dillerin gölgesinde kalmıştır.

Osmanlı Devleti, çok uluslu bir demografik yapıya sahiptir. Bu yüzden bu geniş coğrafyada Arapça, Lazca, Kürtçe, Çerkezce, Abazaca, Gürcüce, Süryanice, Ermenice gibi birçok farklı dil ve lehçe kullanılmıştır. Ancak bütün bu dil çeşitliliği karşısında, Osmanlı Devleti’nin merkezinin dili Türkçedir ve merkeze doğru yaklaşan her birey bu dili edinmek zorundadır (Ungan, 2008: 313; Oktay, 2017: 132). Türkçenin merkez dili olması, başlangıçta Anadolu’da taşra dili düzeyinde olan Türkçenin merkezleşmesinin bir sonucudur (Oktay, 2017: 313). Fakat bu merkezleşme öyle anlatıldığı düzeyde olmamış ve Türkçenin merkezleşmesi özellikle yönetimde etkinleşen devşirme anlayışı ile beraber kaybolmuştur. Hatta Türk dili, ikinci ve üçüncü plana atılmıştır. Osmanlı Devleti’nin özellikle son dönemleri Türk dili açısından çok da parlak değildir.

Cumhuriyetin ilanıyla beraber özellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ni kurdurması, Harf İnkılabını yapması, terim sözlükleri hazırlaması, Türkçe tercüme arttırması gibi faaliyetlerle beraber Türk dili tekrar eski önemine kazanmıştır. Özellikle Tarama Sözlüğü ve Derleme Sözlüğü faaliyetleri, Türk dilinin arkaik dönemleri ve ağızları hakkında da çalışmaların tüm hızıyla yapıldığını göstermektedir. Çünkü “Türkiye Türkçesi ağızları; Türkçenin söz varlıklarının tespiti bakımından oldukça önemlidir. Ağızlarda dilimize ait keşfedilmemiş birçok kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin tespit edilmesi Türkçenin söz varlığına önemli katkı sağlamıştır ve sağlayacaktır” (Telli, 2017: 135). Türk dili bu eşsiz çalışmalarla tarihi dönem içinde gelişimini devam ettirmiştir.

Türk dilinin bu tarihi faaliyetleri içinde özellikle bir isim vardır ki bu isim, Türkolojinin merkez eseri sayılan Divânü Lügâti’t-Türk’ün Türklük bilimine kazandırılmasında etkin rol oynayan Kilisli Muallim Rif'at Bilge'dir. Ali Emiri Efendi'nin İstanbul'da bir sahifçide bulduğu⁴ ve değerini hemen anladığı Divânü Lügâti't-Türk'ün dağılan sayfalarını ve formunu hiç para almadan üç ay gibi bir sürede toplayan ve eserin basımı için Ali Emiri Efendi'yi ikna eden Kilisli Muallim Rif'at Bilge, Dede Korkud Kitabını da Türklük bilimine kazandıran isimdir. M.Ö. 9.000'li yıllardan günümüze geçen süreçte kendi dönemlerinde Türk dili için dertlenen ve Türk diline hizmetten kaçınmayan ölümsüz şahsiyetler gibi Kilisli Muallim Rif'at Bilge de yaşadığı dönem içinde Türk diline hizmetten geri durmayan önemli bir Türk dili milliyetçisidir. Kilisli Muallim Rif'at Bilge'nin Türk diline yapmış olduğu katkılar onu Türk dili adına ölümsüzler kervanına eklemiştir.

HAYATI

Türkoloji dünyasının tanınmış simalarından birisi olan Muallim Rif'at Bilge Kilis'in yetiştirdiği en önemli Türk Dili ile Türk Dili ve Edebiyatı bilginidir. Türk diline çok büyük katkılar sağlamıştır.

Muallim Rif'at 1874 yılında Kilis'in Cedit mahallesinde doğmuştur. Zabıyye çavuşlarından Abdülkerim Bey'in oğludur. Ahmet Rif'at doğmadan babası vefat etmiştir. Bu nedenle Rif'at'ı annesi Emine Hanım büyütüştür (Efe, 2003: 15).

Muallim Rif'at, ilk ve rüşdiye tahsilini Kilis'te yapmış, daha sonra oranın meşhur âlimlerinden dersler almıştır. Ulucami İmamı Ebubekir Vâhid Efendi başta gelen hocalarındandır. 1892'de öğrenimini tamamlayarak Kilis müftüsü Keçikzâde Abdurrahman Efendi'den icâzetnâme almıştır. Daha sonra İstanbul'a giderek Daru'l-muallimîn'de okumuş ve bu okuldan 1899'da mezun olmuştur. Okulda en büyük istifâdeyi hocası Selim Sâbit Efendi'den görmüştür. Ayrıca 1908 yılında Hukuk Mektebi'nden mezun olmuştur (Gülbil, 2012: 795).

Kilisli olmasından ötürü isminin önünde *Kilisli* kelimesini kullanan Ahmet Rif'at Bilge, *Muallim*

⁴ Divânü Lügâti't-Türk'ün bulunuş ve basılış öyküsü için: Akar, Ali (2012). *Türk Dili Tarihi*, 5.Baskı, Ankara: Ötügen Neşriyat, s.153-154'e bakınız.

lakabıyla da tanınmıştır. Türk diline yaptığı hizmetlerle büyük şöhret yakalayan Muallim Rif'at Bilge, Avrupa'da da tanınmıştır. Mehmet Fuat Köprülü'nün Rif'at Bilge'nin eserlerine önsöz yazması ve H. Ritter'in onunla işbirliği yapması, Kilisli Muallim Ahmet Rif'at Bilge'nin şöhretine şöhret katan etkenlerdendir.

Muallim Rif'at, 38 yaşında nişanlanmış, 40 yaşında İstanbul eşrafından Fatma Saibe Hanımefendi ile evlenmiştir. Bu evlilikten üç kızları olmuştur (Efe, 2003: 16).

Kilisli Rif'at, daha öğrenciliği sırasında önce vekil sıfatıyla, asil olarak da 1 Şubat 1901'de Unkapanı Rüşdiyesi Farsça muallimi olarak başladığı, kendisine "muallim" lakap ve sıfatını kazandıran hocalık mesleğinde sırasıyla Fevziye Rüşdiyesi (1903), Dârümuallimîn, Üsküdar İdâdîsi, Vefa İdâdîsi (1909), İstanbul ve Kabataş sultânîleri (1916-1922), Medresetü'l-kudât (1919), Gaziosmanpaşa Sultânîsi ve Dârümuallimât'ta (1923) Arapça, Farsça, tarih, coğrafya, Türkçe, akaid, ceza hukuku, ulûm-ı dîniyye dersleri okutmuştur. Daha sonra getirildiği İstanbul Dârülfünûnu İlahiyat ve Edebiyat Fakülteleri Arapça okutmanlığına emekli oluncaya kadar devam etmiştir (1946) (Akün, 2002: 19).

Uzun meslek hayatının hemen hemen yarım asırlık kısmını Türk dili, kültürü ve tarihinin nadir eserlerini ilim âlemine kazandırmaya vakfetmiş Kilisli Rif'at Bilge, Ali Emiri Efendi, Bağdatlı İsmail Paşa, İsmail Saib (Sencer), Faik Reşad, Bursalı Mehmet Tahir, İbnülemin Mahmud Kemal gibi dönemin kitâbiyât ve biyografi üstatlarıyla tanışma fırsatını elde etmiştir. Vefa İdâdîsi'ndeki muallimliği esnasında yeni kurulmuş olan Âsâr-ı İslâmiyye ve Milliyye Tedkik Encümeni üyeliğine kabul edilmesiyle (1915), Türklüğü ilgilendiren el değmemiş kaynakların pek çoğu onun eliyle ilim dünyasının istifadesine sunulmaya başlamıştır. Bunun yanında Topkapı Sarayı kütüphanelerinden üç tanesinin tasnifi ve kataloglanması görevi de kendisine verilmiştir (Çakmak, 2013: 521-522).

Kilisli Muallim Rif'at Bilge, ömrünün son yıllarında yerleştiği Ankara'da 22 Şubat 1953'te vefat etmiştir. Kabri Cebeci Asrî Mezarlığı'ndadır (Akün, 2002: 19).

Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) tarafından Kilis'teki Eğitim Fakültesi'ne: *Kilis Muallim Rif'at Eğitim Fakültesi* adı verilmiştir (Efe, 2003: 12).

EDEBİ KİŞİLİĞİ

Türk dilinin, Türk edebiyatının en önemli kaynak eserlerini Türkolojiye kazandıran Kilisli Muallim Rif'at Bilge, Türklük bilimi araştırmalarında yeri doldurulamaz bir şahsiyettir. Türk diline yaptığı uzun hizmetler sonucunda Kilis'in adını hem Türkiye'de hem de Avrupa'da fazlasıyla duyurmuştur. Türk milliyetçiliği ve İslam Birliği sentezleriyle Türkoloji tarihinde önemli bir şöhrete sahiptir.

Türk dil tarihinin tanınmış simalarından biri olan Kilisli Muallim Rif'at, çok değerli bir Türkçeci idi. O her zaman sade bir Türkçeyi savunmuş ve dilimizin yabancı kelimelerden arınmasını istemiştir. Gerek sayı gerekse değer bakımından pek yüksek olan eserlerinde bunu açıkça görmekteyiz (Efe, 2003: 17).

1930'lu yılların başlarında Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türkçeye yerleşmiş Arapça ve Farsça kelimelerin yerini tutacak karşılıklar bulmak üzere Türkçenin söz varlığını derlemek için harekete geçtiğinde Kilisli Rif'at öteden beri eski metinlerden derlediği 15.000 fişlik hazır bir malzemeyi sağlamıştır. Daha sonra hazırlığına girilen Türkiye Türkçesinin tarihi lügatı "*Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*" için taranması gündeme alınan 227 eserden seksen ikisinin taranmasını doğrudan doğruya kendisi gerçekleştirmek suretiyle bu çalışmaya da büyük yardımda bulunmuştur. Bütün bu olağan üstü gayretlerine ve pek çok yazma eseri kontrol ve istinsah ederek doğru metin ortaya çıkarmadaki hizmetlerine mukabil bu gibi eserlerin yayımında Kilisli'nin adı, hazırlayıcısı sıfatıyla baş tarafta belirtilmek yerine çok defa küçük bir notta veya bir başkasınca kaleme alınmış bir önsözün satırları arasında yer bulabilmiştir (Akün, 2002: 19). Yani Tarama Sözlüğü için büyük hizmetleri olan Kilisli Muallim Rif'at Bilge'ye yaptığı bu eşsiz çalışmaların karşılığı yeterince verilmemiştir.

ESERLERİ

Türk Dili ile Türk Dili ve Edebiyatı'nın kaynak eserlerini işleyerek Türkolojiye kazandıran Kilisli Muallim Rif'at Bilge'nin yığınla eseri vardır. *Divânü Lügâti't-Türk* ve *Dede Korkut Kitabı*'yla ilgili yaptığı çalışmalar bile onun adını yıllarca yaşatacak abidelerdir. Kilisli bu eserlerin kimilerini telif ederek, kimilerini tahkik ederek, kimilerini neşrederek, kimilerini de istinsah ve tashih ederek Türkolojiye kazandırılmalarını sağlamıştır. Ayrıca Muallim Rif'at'ın bu çalışmaların çoğunluğu dille alakalı çalışmalardır. Bu çalışmalar aşağıdaki gibi tasnif edilmiştir.

A. Arapça Öğretimiyle İlgili Eserleri:

1. Otuz Ders-yâhud-Yeni Sarf-ı Arabî (İstanbul 1912)
2. Otuz Ders-yâhud-Yeni Nahvi Arabî

B. Türk Diliyle İlgili Eserleri:

1. Kaşgarlı Mahmud, *Divânü Lügâti't-Türk* I-II-III, (İstanbul, 1916-1917, Tercüme ve Tab'i).
2. Cemâleddin İbn Mühennâ, *Hilyetü'l-İnsân ve Halbetü'l-Lisân* (İstanbul 1922, Neşri)
3. El-Kavânînu'l-Kulliyeye li-Zabti'l-Lugati't-Türkiyye (İstanbul, 1928, İstinsah ve Tab'i)
4. Ebu Hayyân el-Endelûsî, *Kitâbu'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk* (İstanbul, 1936, Hâşiye)

C. Türk Tarihiyle İlgili Kaynak ve Metinleri:

1. Devvânî, *Arznâme* (Tashih ve İstinsah)
2. Azîz b. Erdeşir Esterâbâdî, *Bezm u Rezm* (İstanbul, 1928, Tertîbi)
3. Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme VII-VIII* (İstanbul, 1928, İstinsah ve Neşir)

D. Türk Sanat Tarihiyle İlgili Kaynakları:

1. Nefeszâde İbrahim, *Gülzâr-ı Savâb* (İstanbul 1928-1939, Tashih ve Tertib)
2. Suyolcuzâde Mehmed Necib, *Devhâtü'l-Küttâb* (İstanbul, 1942, Neşir)

E. Eski Türk Edebiyatıyla İlgili Metinleri:

1. Kitâb-ı Dede Korkut alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzhan (İstanbul, 1916, Tashih ve İstinsah)
2. Hoca Mesud, *Ferheng-Nâme-i Sa'dî yâhud Muhtasar Bostan Tercümesi* (İstanbul, 1924, Tashih ve Neşir)
3. Veled Çelebi, *Divân-u Türkî-i Sultan Veled* (İstanbul, 1925, Tashih)
4. Mâniler (İstanbul, 1928, Derlenmesi)

F. Tercümeleeri:

1. Kaşgarlı Mahmud, *Divân-u Lugat't-Türk*

Bu eserin, cumhuriyetin ilk yıllarındaki sıkıntı ve darlıklar sebebiyle basılması mümkün olmuştur (Gülbil, 2012: 798).

2. İbni Sînâ, *Edviye-i Kalbiye* (İstanbul, 1937)
3. İbn Sînâ, *Hindibâ Risâlesi* (İstanbul, 1937)
4. Şeyh Sâdî, *Gülistân* (İstanbul 1941)
5. Şeyh Sâdî, *Bostan* (İstanbul, 1942)

G. Kitâbiyat ve Hal Tercümesi Kaynakları:

Bu eserlerin sadece basımında görev almıştır (Gülbil, 2012: 798).

1. Katip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn*, I-II (İstanbul, 1942-1946)
2. Bağdatlı İsmâil Paşa, *Keşfu'z-Zunûn Zeyli*, I-II, İstanbul, 1945-1947.
3. Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyetu'l-Ârifin*, *Esmâu'l-Müellifin* ve *Âsâru'l-Musannifin*, I-II İstanbul, 1951.

TÜRK DİLİ'NE KATKILARI VE SONUÇ

Türk dilinin birinci derecede önemli eski anıtlarından birçoğunun ilk yayımlarını yapmak, resmi ve hususi kütüphaneleri araştırarak bazı anıtları bizzat kendisi ortaya çıkarmak, Kilisli Muallim Rif'at'ın

Türk Filolojisine yapmış olduğu en büyük hizmetlerdir. XI. Yüzyıl Hakaniye Türkçesi'nin şaheserlerini, eski oğuzca metinleri, XIV.-XV. Yüzyıl Kıpçak Türkçesi yadigârlarını Türk âlemine tanıtmıştır.

Sade bir dili savunan Kilisli Muallim Rif'at Bilge eserlerinde Türkçe kelimeleri kullanmaya özen göstermiştir. O, çok iyi bir Türkçecidir ve insanların da eserleri Türkçe okumalarına kaynaklık etmiştir. Bu sayede Türkçe kelimelerin unutulmalarının önüne geçmiş ve insanların da bu kelimeleri kullanmalarına öncülük etmiştir.

Kilisli'nin önemli hizmetlerinden biri de dolaylı yoldan olmuştur. "Hâlis Efendi, Rızâ Paşa, Celâl Paşa, Bağdatlı Vehbi, İsmail Saib gibi kitap meraklılarının zengin özel kütüphanelerinin yabancı ellere gitmesini önleyerek devlet müesseselerine kazandırılmasını sağlamaktaki rolü büyüktür. Bağdatlı İsmâil Paşa'nın Mısır'a kaçırılan kitaplarının memlekette kalması için büyük gayret göstermiş, Adliye Nâzırı İbrâhim Bey'in kütüphanesi için de aynı şekilde çalışmıştır (Akün, 2002: 19). Kilisli Muallim Rif'at Türkolojiye kazandırdığı bu eserlerle de Türkçeye katkı sağlamıştır.

Türkçeye yerleşmiş Arapça ve Farsça kelimelerin yerini tutacak kelimelerle ilgili yapılan çalışmaya 15. 000 fişlik bir katkı sağlamıştır. *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* için taranması planlanan 227 eserden 82'sini tek başına taramıştır. Kilisli "*Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*"ne yaptığı bu katkıyla Türkçe kelimelerin ortaya çıkarılmasını ve kullanılmasını sağlamıştır. Bu çalışmaları Türkçeye yaptığı çok önemli katkılardandır.

Yazarın Arapça öğretimiyle ilgili kaleme aldığı "*Otuz Ders yâhud –Yeni Sarf-ı Arabî*" isimli 229 sayfalık eserinin sonuna ilave ettiği "*Kitapta Geçen Fül-i Mâzîlerin Türkçe'si*" başlıklı lügatçesi de yine Arapça-Türkçe sözlük anlamında Türkçeye önemli bir katkıdır. Eseri küçük bir lügatçe olmasına rağmen Arapçayla Türkçenin boy ölçüşmesi anlamında büyük bir değere sahiptir.

Yazarın Türkçeye bir diğer önemli katkısı ise Türk dili ile Türk Dili ve Edebiyatının önemli kaynak eserlerini Türkolojiye kazandırmaktır. Özellikle Türkolojinin ilk eseri kabul edilen Kaşgarlı Mahmut'un *Divânü Lügâti't-Türk* ile *Dede Karkut Kitabı*'nın ilk yayınlarını yaparak Türkçeye büyük katkı sağlamıştır. Özellikle *Divânü Lügâti't-Türk*'ün dağınık sayfalarını tamamlamış ve bu eserle ilgili hizmetlerinin karşılığında hiçbir maddi geliri de kabul etmemiştir. Ayrıca yine bu eserin Türkolojiye kazandırılması için kitabın tek nüshasını İstanbul'da bulan Ali Emiri Efendi'ye istekte bulunmuştur. Eser üzerinde özverili çalışmış, birinci ve ikinci cildinin basımında basım evinde bekleyerek eserinin dizgisine de katkıda bulunmuştur. Yaşanan sorunlar nedeniyle yayımlanamasa da Kilisli, *Divânü Lügâti't-Türk*'ü Türkçeye çevirerek büyük bir iş yapmıştır.

Kilisli Muallim Rif'at Bilge ayrıca *İbni Mühenna Lügati*, *Ferhengname-i Sa'dî Tercümesi*, *Bezm-i Rezm*, *Gülistan* ve *Bostan Tercümesi* gibi önemli eserleri de Türkolojiye kazandırmıştır. Dünya gezi edebiyatının önde gelen eserlerinden Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinin yedinci ve sekizinci ciltlerini de Kilisli Muallim Rif'at Bilge yayımlamıştır. Yazar yine Arap ve Fars klasiklerinden pek çoğunu da Türkçeye çevirmiştir.

Türk tarihi ve Türk dili açısından büyük önem taşıyan, Anadolu'da kaleme alınan ilk Türkçe yazmalardan sayılan *Tevârih-i Âl-i Selçuk* üzerine Kilisli Muallim Rif'at bir çalışma yapmıştır (Bakır, 2013: 75). Eserle ilgili ilk edisyon kritik çalışması olarak ele alınabilecek bir çalışma olması dolayısıyla yazarın Türkçeye yaptığı bir diğer önemli katkı olarak kabul edilebilir.

Kilisli Muallim Rif'at Bilge'nin Türklük bilimine kazandırdığı eserler sayesinde Türkoloji önemli bir mesafe kat etmiştir. Türk kültürünün ve Türk dilinin zenginleşmesine doğrudan veya dolaylı yoldan katkılar sağlamıştır. Ayrıca Türkçülük düşüncesinin gelişmesini de sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali (2012). *Türk Dili Tarihi*, 5.Baskı, Ankara: Ötüken Neşriyat.
 Akün, Ömer Faruk, *İslam Ansiklopedisi Kilisli Rifat Bilge maddesi*, Cilt:26, 2002, s.18-22.
 Atalay, Besim (1998). *Divânü Lügat-it-Türk Tercümesi I-IV*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Bakır, Abdullah (2013). *Tevârih-i Âl-i Selçuk'a Kilisli Muallim Rifat Tarafından Yapılan Değerlendirme*

- Çalışması, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:28, ss.75-99.
- Bilge, Kilisli Rifat (1945), *Divanü Lûgat it-Türk ve Ali Emiri Efendi*, Yeni Sabah Gazetesi, 30 Eylül ve 4-7-11-14-18 Ekim 1945.
- Bozkurt, Fuat (2012). *Kaşgarlı Mahmûd-Divânü Lûgat-it-Türk*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bulut, Serdar (2017). Asya Coğrafyası'nın Büyük Edibi Ali Şîr Nevâî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türk Dili'ne Katkıları. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Number:1, s.23-41
- Bulut, Serdar (2016). Bilge Kağan. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 3-12). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Bulut, Serdar (2016). Yollug Tigin. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 16-22). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Bulut, Serdar (2016). Yunus Emre. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 61-71). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Çakmak, Cihan (2013). *Divânü Lügâti't-Türk ve Kilisli Muallim Rifat Bilge*, I. Uluslararası Muallim Rifat Kilis ve Çevresi Sempozyumu (Kilis 16-17 Mayıs 2013) Bildiri Kitabı, Kilis, ss.513-527.
- Dincel, Ömür (2016). Tonyukuk. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 16-22). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Efe, M. Yahya, (2003). *Kilisli Muallim Rif'at Bilge*, Kilis Yardımlaşma Derneği Yayını:1, 2. Baskı, Ankara.
- Efe, M. Yahya, (2015). *Tarama Sözlüğünde Kilisli Rif'at Bilge*, <http://www.anayurtgazetesi.com/yazar/Tarama-sozlugunde-Kilisli-Rif-at-Bilge-2-/25510/>.
- Gökdemir, Ozan (2017). Ali Şîr Nevâyî'nin "Bedayi'ul-Vasat" Adlı Divanındaki İki İlemeler, *Sobider-Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:4, Sayı:17, Aralık, s.500-513.
- Gülbil, Uğur, (2012). *Kilisli Muallim Rifat Bilge (1874-1953) ve Otuz Ders Yâhud Yeni Sarf-ı Arabî İsimli Eseri Bağlamında Dilçiliği*, Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: XVI, Sayı:2, s.793-810.
- Gülensoy, Tuncer (2012). *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler-1*, Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Maden, Aslı (2016). Âşık Paşa. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 72-76). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Maden, Sedat (Editör) vd. (2016). *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler*, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Maden, Sedat (2016). Kaşgarlı Mahmud. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 23-33). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Maden, Sedat (2016). Yusuf Has Hâcib. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 34-37). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Maden, Sedat (2016). Karamanoğlu Mehmet Bey. (Editor: Maden, S.) *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler-1* İçinde (s. 54-56). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Oktay, Adnan (2017). Anadolu'da XVI. Yüzyıla Kadar Türk ve Türkçenin İmajı, *Jass Studies- International Journal of Social Science*, Doi number:http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7190, Number:62, Winter: I, p.127-150.
- Tazebey, İrfan (1964). *Kilisli Muallim Rifat Bilge, Hayatı, Eserleri ve Makaleleri*, Basılmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Tez No:3361.
- Telli, Burak (2017). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İki İlemeler Üzerine Bir Değerlendirme, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Yıl:3, Sayı:6, Bahar, ss.133-149.
- Tuna, Osman Nedim (1990). *Sümer ve Türk Dillerinin Târîhi İlgisi İle Türk Dili'nin Yaşı Meselesi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ungan, S. (2008). Türkçenin Yazı Dili Oluşum Sürecinde Karşılaştığı Bazı Tutumlar, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), 299-316.

The Journal of International Social Research and Education

ISOREJ

International Social Research and Education

Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Eğitimi Dergisi

Number: 1 , p. 9-15, Winter 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

01.12.2017

31.12.2017

**ENDERUNLU VÂSIF'IN "GİDER REDİFLİ" MÜSEDDESİ İLE
AHMET HAMDİ TANPINAR'IN "ERZURUMLU TAHSİN
HİKÂYESİ"NDEKİ TASAVVUFÎ
SÖYLEMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI**

*THE ENDURANTIAL JOURNAL OF "EXPENSIVE REDIFE" AND AHMET HAMDİ
TANPINAR'S "ERZURUMLU TAHSİN STORY" TASAVVUFİ COMPARISON OF THE
SUBJECTS*

Güller ESER

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3994-3906>

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek

Lisans Öğrencisi, eserguller@gmail.com

Öz

Divan edebiyatının son dönem şahsiyetlerinden olan Enderunlu Vâsîf, isminin geçtiği hemen bütün kaynaklarda, yüz yıl önce Nedîm'in açmış olduğu çığırda yürüyen bir şair olarak tanımlanır. Enderunlu Vâsîf, sıklıkla vurgulanan müstehzî, pervasız, laubali tavırların yanında, bazı şiirlerinde hayatı ve sanatı aynı nispette ciddiye alan vakur ve mütevekkil bir tip hatta "terk" ve "azadelik" peşinde koşan bir sufi olarak oldukça farklı ruh hâlleri ile karşımıza çıkar. Enderunlu Vâsîf'in ruhunda yer alan bu ikircikli yapı, "Gider Redifli" müseddesinde de görülmektedir. Vâsîf, bu müseddesi tasavvufî bir söylemle ele almıştır.

Enderunlu Vâsîf'in Divan Edebiyatı'ndan Modern Türk Edebiyatına geldiğimiz zaman Türk edebiyatının mihenk taşlarından olan Ahmet Hamdi Tanpınar'da da benzer benzer bir durumu görürüz. Edebiyat tarihçiliğinin yanında şair, öykü ve roman gibi birçok türde kaleme alan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Erzurumlu Tahsin Hikâyesi'nde Enderunlu Vâsîf'in etkilerini görmek mümkündür. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Erzurumlu Tahsin Hikâyesi'nin başkahramanı Tahsin de tıpkı Enderunlu Vâsîf gibi müstehzî, pervasız ve laubali tavırlarının yanında; dünyayı tasavvufî söylemle değerlendiren mistik bir tip olarak iki farklı ruh hâliyle karşımıza çıkar. Öyle ki hikâyedeki yabancı tavırları ve deruni söylemleriyle dikkat çeken Tahsin, şehirdeki zelzelenin ardından tüm sözlerinin arka diplerindeki gerçeklerin doğruluğunu hikâyenin sonunda ara ara sohbet ettiği kahraman anlatıcıya fark ettirir. Ahmet Hamdi Tanpınar üslubunun ardına sakladığı iki ayrı ben

ile Enderunlu Vâsıf ı okurlara hissettirir.

Çalışmamızda, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Erzurumlu Tahsin hikâyesindeki tasavvufi söylemlerden hareketle hikâyenin başkahramanı Erzurumlu Tahsin'in üzerinde etkili olan Enderunlu Vâsıf'ın sufi ruh tahlili üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Hamdi Tanpınar, Erzurumlu Tahsin Hikâyesi, Enderunlu Vâsıf, Gider Redifli Müseddes, Tasavvufi Söylem

Abstract

The Enderunlu, one of the late personalities of Divan literature, is described as a poet walking on the grounds that Nedîm opened a hundred years ago in almost all the sources of the name. In addition to the frequently emphasized obscenity, reckless, laubali attitudes, Enderunlu Vâsıf stands out with quite different souls as a sufi who pursues "abandonment" and "altruism" in some of his poems as a dignified and mutant type of life and art. This ambivalent structure, which takes place in the spirit of the Enderunlu Vasıf, is also seen in the "Reducing Expense". The qualification has taken this mystery with a mystical discourse.

When we come to the Modern Turkish Literature from the Divan Literature of the Enderunlu Vasıf, we see a similar situation in Ahmet Hamdi Tanpınar, which is the cornerstone of Turkish literature. In addition to literary historiography, it is possible to see the effects of Ahmet Hamdi Tanpınar, a retired writer, such as poet, story and novel, in the Erzurumlu Tahsin Hikâyesi, Enderunlu Vâsıf. Tahsin, the protagonist of Ahmet Hamdi Tanpınar's Erzurumlu Tahsin Tale, besides his obscene, reckless and laubali attitudes just like Enderunlu Vâsıf; as a mystical type that evaluates the world with mystic discourse, there are two different mental states of opposition. So much so that Tahsin draws attention with the wild attitudes and the deep discourses in the story, and the hero tells the story of the truth of the truth behind all of his words after the zelzelen in the city. Ahmet Hamdi Tanpınar feels readings to the Enderunlu Vasıf with two separate hides behind the stylist.

In our work, we will focus on the Sufi soul evangelism of Enderunlu Vâsıf, which is influential on Erzurumlu Tahsin, the protagonist of the story, moving from the mystical discourses of Ahmet Hamdi Tanpınar's story about Erzurumlu Tahsin.

Keywords: Ahmet Hamdi Tanpınar, Erzurumlu Tahsin Hikâyesi, Enderunlu Vâsıf, Expenditure Redif Müseddes, Sufi Discourse

GİRİŞ

Ahmet Hamdi Tanpınar, Cumhuriyet kuşağı Türk edebiyatında başvurulan ve hakkında da en çok söz edilen yazarlardan birisidir. Gerek yaşamı gerekse eserleri bağlamında Türk edebiyatında ekol kabul edilir. Sanatı, estetik ve cemiyetle oluşum bağında son derece dikkate değer bir seyir çizer. Öte yandan kendisi ise şahsiyetini şu şekilde tanımlar: “Meyve bahçelerinde dolaşırken yavaş yavaş bir hülya adamı oldum” diyen Tanpınar, şairliğinin sustuğu yerde hikâyeci ve romancı, onun sustuğu yerde bir deneme yazarı veya makale yazarı olarak karşımıza çıkar. (Kurukafa, 2001)

Tanpınar, Türk edebiyatında mihenk taşı sayılmasının yansira hakkında birçok çalışmaya konu olmuştur. Sanatının ardında maksatlı bir cemiyet rüyası ya da tasavvuru yatar, her yazdığı esere mutlaka bir mana gizler, bir devir ve kültür çatışması ya da sentezi serer. Bu aynı zamanda, Tanpınar'ın ne kadar önemsendiğine dair en güçlü kanıtlardan biridir. Tanpınar her ne kadar daha çok sanatçı yönüyle tanınıyorsa da Hasan Bülent Kahraman'ın da belirttiği gibi yazarın “... düşünce adamı nitelendirilmesini özlemle beklediği bellidir” (Ertop, 2002: 330). Tanpınar'ın gerek şiirlerinde, gerek makalelerinde, gerekse hikâye ve romanlarında zaman kavramı, özellikle değişen zamanlarla başa çıkabilmek ve çağına ayak uydurabilmek her zaman çok önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bağlamda ele alındığında Erzurumlu Tahsin hikâyesi ana karakterin değişen zaman içindeki serüveni buna örnektir.

Tanpınar, eserlerindeki konu itibarıyla de hep bir kaçışın serüveni eşliğinde dilde rüya halini canlandırmayı amaçlar. Rüya halindeki billurluğu estetik bir form içerisinde vakanın içinde sunmayı başararak dilde rüya kalıbıyla verir. Rüyaya ait imajlarla, psikolojiden doğan akımlarla çevresinden seçti-

ği insan tipiyle gizli bir prototip yaratır; kaçış ve sorgulayıcı benlikler olarak okurun karşısına çıkar. Geçmiş ve şimdiki zamanı giderek yakınlaştırarak geleceği uzlaştırmak anlayışıyla hareket eder; eserlerini de cemiyetin içindeki ferdi, estetik bir zihniyetle donatarak harmanlanmayı vazife görür.

Tahsin Efendi de tıpkı kendisini gizleyen yazarı Tanpınar gibi –her ne kadar kendini eserlerine kaçırarak gizlese de- kaçışı yansıtır. Tanpınar'ın "somut duygusunu hiç bir zaman kaybetmeyen, hayata, insana inanan, geleceğe güvenle bakan yazar" olduğunu belirten Selahattin Hilav, onun "belli bir anlamda ve belli bir dereceye kadar 'kaçış' edebiyatı" yaptığını söyler. Hilav'a göre "Tanpınar, sanat alanında hayal ve rüya üzerinde temellenen aşırı estetik düşkünlüğünü (estetizm) ve bunun doğurduğu 'kaçış'ı, hemfikir hem de yine sanat planında gerçekleştirdiği 'mizah i ve 'eleştirme' ile dengelenmiş, bunlar arasında hem çelişme, hem eşitlik kurmuş bir yazardır." Ancak Tahsin Efendi'deki kaçış Selahattin Hilav'ın da dediği gibi "günlük hayatın yabancılaşmış ve insanlık-dışı gerçek/erinin karşısında kapsayıcı bir kaçış değil, sınırlı bir sığınmadır." (Kılıç, 2003: 132) Söz konusu hikâyenin kişi kadrosuna bakıldığında da bir dar alan görürüz.

Ahmet Hamdi Tanpınar, "dokunduğu her şeyi kendi ruhunun ışığı ile değiştiren, onlarda hiç kimsenin görmediği noktaları gören bir sanatkâr" olarak, hikâyelerinde şahıslar üzerinde tek tek durma lüzümünü hissetmiştir. Bu sebeple de hikâyelerinde şahıs kadrosu kalabalık değildir. (Kılıç, 2003: 136) Bu sebepten de yazar/anlatıcı ile kahraman arasında bir anlatı teşekkül eder.

Tanpınar'ın Erzurum hikâyelerinden birisi de, 1923-24 yıllarında Erzurum'da yaşanan zelzelenin izlenimleriyle yazdığı Erzurumlu Tahsin hikâyesidir; kurgudaki şahıs üzerinden de gerçekçi, yaşanan acılar karşısında dünya yaşantısından vazgeçerek meczup yaşamı tercih eden Tahsin Efendi'yi anlatır. Bilindiği gibi yazarın yarattığı tüm kahramanların gizledikleri her zaman ikinci bir karakterleri, yani bilinçaltıları olmuştur. Bu bir bakıma Tanpınar'ın kişisel karakterindeki yansımanın bir ürünü sayılabilir. Tahsin Efendi'ye göre şehrin depremi yaşadığı gece rüya eşsizliğinde etkileyici bir gecedir. "Ne güzel bir gece, değil mi? Diye tekrar söze başladı, âdeti bir rüya gibi..."(s. 66). Ayrıca Tanpınar'ın rüya motifine bu hikâyesinde de rastlarız. Vaka boyunca duyulacak sözler okura; Tahsin Efendi'nin alelade değil aksine, şuurlu mizacıyla örülmüş konuşmalarını gösterir. Tahsin Efendi de herkes gibi değil tam tersi yazarının da benliğinde gizlenen tipe bürünerek, dünyalık her şeyden münezzehdir.

Öyle ki Tanpınar, Enderunlu Vâsîf'ın da hayat hikâyesinin bağlamıyla benzer bir kahraman profiliyle böyle güçlü bir şair üzerinden Erzurumlu Tahsin'in vakasının seyrini çizer. Tanpınar, olaya Tahsin'in söylediği müseddes üzerinden bir perspektifle bakar. Olaylar vuku bulurken birinci ağızdan sohbetlerde dış âleme bakış tarzını kendi gözünden anlatır. Tahsin'in dünyasını dış âleme ustalıkla adapte edilir. Bu misaller Vâsîf'ın hoyrat yaşamının bazı dönemlerinde farklı bakışla yaşadığı duygulara tercüman şiirlerinin yansımından da görüleceği üzere anlaşılır.

Hikâyede hâli vakti yerinde bir ailenin oğlu Tahsin Efendi, İstanbul'da hukuk bitirerek memuriyetlik yaptığı ve ardından da değişen yaşamının vakasının seyrini görürüz. Balkan harbine gönüllü katılıp dönüşte aniden her şeyi terk ederek ortadan kaybolan Tahsin'in, bir zaman sonra pejmürde hâlde dilenci olarak görülmesiyle olaylar hızlanır. Evine döndükten sonra babası ölmüş olsa da annesi onu normal hayata evlendirme çabalarına benzer hareketlerle adapte etmeye çalışır, bir vakit sonra tekrar kaybolur. Ara ara ortaya çıkar, ailesinden ona yüklü bir miras kalsa da almaz. Ve fakat Erzurum'da zelzele meydana gelir. Halkın sıkıntı çektiği demlerde ortaya yeniden çıkar ve asıl esrarını, hâl ve hareketlerini zelzelelerin insanlarda yarattığı kendine gelme ile açık eder.

Tahsin Efendi'nin karakterini ifşa eden satırlar şöyledir: "Fakat Tahsin Efendi onları gayet laktikli ve hatta biraz da düşündürücü cevaplarla atlatıyordu. Kendisiyle tesadüfen karşılaşanlar, bazı anlarında hakikaten çok güzel konuştuğunu söylüyorlardı. Fakat mükalemeyi karşısındaki davet etmemesi şartıyla ... En ufak bir üsteleme, biraz söz açmağa çalışma karşısında insanı bırakıp gidiyordu. Geçinmesi gayet basitti: Canı istediği herhangi bir şeyi ilk rast geldiği adamdan istiyordu. Onda iki şey en ziyade dikkati çekiyordu: Birincisi güzelliği idi. Her gören, onda bir havari çehresi var, diyordu. İkincisi de ko-

nuşurken müstehcene hiç kaçmaması idi. Bu alelade bir dikkat değildi. Onunla ilk konuşanlardan biri olan doktor arkadaşım: "Kirlili ve pis onun için yok gibi" demişti. Çok gezmişti, fakat seyahatlerinden hiç bahsetmez, "Her yer birdir, insanlık hep aynıdır." diye sözünü kapatmış. En çok bahsettiği şey ölüm ve insandı. Bu acayip adamı herkes gibi ben de çok merak ettim ve birkaç gün, rastlarım ümidiyle, ötede beride dolaşım. Fakat rastlamadım. Sonra yavaş yavaş etrafım onu unutmaya başladığı için benim de alakam kendiliğinden söndü. Böylece aradan birkaç ay geçti" (s. 88). Onun tuhaf ama hakikatli sözleri insanı derinden etkiliyordu. Öte yandan da onun fiziki portresine de göz atmak lazım gelirse eğer: "Hakikaten güzel bir başı vardı. Daha iyisi, siyah kıvrıkcık saçları, uzun sakalı, parlak gözleri ve geniş alnı ile bu bir insan başından ziyade, bu gece, bizim idrak edemeyeceğimiz bir sırla birdenbire hayatın mucizesine ermiş kadim bir heykel başına benziyordu. Bu yüz sade güzelliği ile değil, aynı zamanda hayrat ve sert manasıyla, taşkın ve karışık hayat ifadesiyle bir insan başından fazla bir şeydi" (s. 89) satırları açıklayıcı olur.

Hikâyede zaman şu şekilde tezahür eder; 1924 senesi Erzurum, sonbahar, gece, gündüz olarak geçer, salt bir zaman yoktur. Kişiler olarak anne, baba, abi, kahvede sohbet edilen silik yardımcı karakterler göze çarpar iken vaka, eserde kahraman olarak yer alan üst anlatıcı yazar anlatıcı üzerinden karakterize edilir. Tahsin Efendi ile geçen sohbetler sadece ikisi arasında nettir. Vakanın mekânları ise; Tophaneli kahvesi, İstanbul kapısı, Tebriz, Şam, ev ve sokak olarak belli belirsiz mekânlar göze çarpar.

Tahsin Efendi'nin yaşamına bakıldığında ise bu kadar mazbut ve çalışkan başlayan bir hayatta birdenbire bu değişikliğin sebebi açıklanamaz. Böylesine normal bir hayatın sonunun böyle olması ilginçtir. Esere Vâsif'in beytinden de hareketle bakıldığında onun karakterinin ardındaki tasavvufî gerçekliği irdelemek gerekir.

Medeniyet değiştiren kişilerin/milletlerin psiko-sosyal düğümlenmelerini entellektüel kaygılar ve estetik biçimlerle yapıtlaştıran çok boyutlu ve özgün yazarlarımızdan birisi A. H. Tanpınar'dır. Nietzsche'den Bergson'a, Camus'ya, Dede Efendi'den Şeyh Galib'e Doğulu ve Batılı birçok düşünce ve sanat adamlarından esinlenerek yazar. Eserinde de Enderunlu Vâsif'in müseddesi aracılığıyla kurguyu şekillendirir. Bu sebepten dolayı beyte geçmeden önce Enderunlu Vâsif'tan ve sonrasında tasavvuf kavramından bahsetmek gerekir.

Enderunlu Vâsif, Enderun saray okullarında yetiştiği için "Enderunlu" veya "Enderûnî" lakabıyla anılır. İstanbul'da doğdu, ailesi hakkında bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda sadrazamlardan Elbasanlı Halil Paşa'nın erkek kardeşinin torunu olduğu bildirilmiştir. Saray muhitinde çeşitli görevlerde bulunur. Vâsif, kendi isteğiyle "hâcegânlık" rütbesiyle saraydan ayrıldı. (Büyük Türk Klâsikleri, 1988: 107). Vâsif, Enderun geleneği içinde yetiştiğinden ve saray muhitinde yaşadığı hasebiyle yüzyılın sosyal ve siyasî çalkantıları derûnunda izler bıraktığı aşikârdır. Vâsif'ta Nedim tesiri, âdeta şahsiyetinin hareket noktasıdır. Kimi taklit ederse etsin hangi şiir nev'inde yazarsa yazsın, eserin gelişme tarzında hayata bakışında, dil karşısındaki duruşunda daima ona bağlı bir taraf vardır (Tanpınar, 2012: 93). Fakat şaire baktığımızda Nedim'in hayal inceliğini, derinliğini onda göremeyiz. Eski terbiyenin yetiştirdiği orta seviye adamdır. (Tanpınar, 2012: 95) Fakat devrinin önde gelen şairlerindedir.

Klâsik şiirin şûh mizaçlı şairi Vâsif'in diğer bir tarafının da tasavvufî olduğunu belirtmek gerekir. O, yaşadığı hayatın bir döneminde tam tersine bir düşünceye girdiği görülür. Zira yakın dostu Keçeci İzzet Molla evvelden yazdığı şiirlerini yaktığını belirtir. Mezar taşında İzzet Molla'nın:

"Şu'arâ mâtem edip yazdı mücevher tarih

Rûh-ı Osman'a ede Vâsif'i tefrik İlâh" (=H.1240/M.1824)

tarih beytiyle biten yedi beyitlik tarih kat'ası yazılıdır (Büyük Türk Klâsikleri, 1988: 107).

Bu bilgiler ışığında Vâsif'in geçmişteki şiirlerinden hicab duyduğunu, pişmanlık duygusunu da şiirdeki tasavvufî söylemleri açık eder.

"Sübha ber-dest-i nedâmet her nefes sad şerm ile

Hakka 'isyanımdan istiğfardır gönlümdeki"

"Pişmanlığımın elinde teşbih, her nefes alış verişimde yüzlerce utanç ile Allah'a ettiğim isyan-

dan dolayı gönlümde tövbeler vardır" (Doğan, 2012: 981). Genel olarak her insan için geçerli olabilecek bu durumu Vâsîf'ın bütün divanına yansıyan o ikircikli ruh hâlinin bir yansıması olarak da okumak mümkündür.

Tasavvuf, İslâmiyetin doğuşundan kısa bir süre sonra ortaya çıkmış olan tasavvuf, özellikle tarikatlar ve tekkeler aracılığıyla İslâm dünyasındaki etkisi yüzyıllar boyu sürmüş bir düşünce ve inanç sistemidir. Allah'a sevgiyle varmağa yönelik bir sistem olup Müslüman milletlerin edebiyatlarında kalıcı izler bırakmıştır. Tasavvuf ve tasavvufla uğraşan, tasavvuf ehli olan anlamındaki mutasavvıf ve sufi kelimeleri anlamca birbirleriyle ilgilidir. Başlangıçta belirli bir görüşe bağlı kalarak Allah'a ulaşmaya çalışınlara, bunu amaç edinenlere mutasavvıf denmiş; daha sonra ise sufi kelimesinin kullanımı yaygınlaşmıştır. Tasavvuf, aklın yetmediği bilgi alanında, özellikle Allah kavramında, gerçeğe gönül aracılığıyla ya da iradeyi zorlayarak ulaşabileceğini kabul eden görüş diye tanımlanır (Mengi, 2014: 37).

Tanpınar, Tahsin'i çevrenin yadırgamalarının ötesinde okura tasavvuf mizaçlı derviş portresi çizdi. Böylelikle kurgusal bağlamı sağlam yaratır.

ERZURUMLU TAHSİN VE VÂSİF'IN KARŞILAŞTIRMALI SÖZ VE BEYİTLERİ

"Benim dünya malında gözüüm yok, ben dünyayı boşadım. Böyle evlerde oturamam, elbise muntazam yiyecek, sıcak yatak; bunlar bana zor geliyor... Ben gideceğim, benim mala, mülke ihtiyacım yok" demiş. "Benim anam kardeşim yoktur, ben ölüyüm; ölümlerin anası kardeşi olmaz" (Güneş, 2002: 57)

Bu sözler derviş ahlâkı ile ahlaklanan tüm beşerî ve dünyevî şeylerden el etek çeken bir dervişin sözleridir. "Ölmeden önce ölmek" kutsisine bir atıf vardır. İnsanın tüm beşerî ve fizyolojik ihtiyaçlardan sıyrılarak insan-ı kâmil olma yolunda nefsaniyetten arınmanın yollarını gösterir. Tasavvuf ehillerinin, Allah yolunda nefislerini meşakkatle terbiye etkileri açıktır.

Gözün aç göz göre aldanma Vâsîf reng-i fâniye

Yarın ukbâda bugün nefisine uyanlar ağlarmış

"Vâsîf, (dünyanın) fâni rengine aldanma gözünü aç, bugün nefisine uyanlar yarın ahiret günü ağlarmış".

Gazelde görüldüğü üzere Tahsin'in sözleri ile eş değer mistik bir felsefe vardır. İnsanın bu dünyaya tamâh etmemesi gerektiği, kesretten sıyrılanın önemi üzerinde durulur. Kesret ise fâni dünyanın tüm beşerî hazları ve rahatlıklarıdır. Nefisine uymayarak ölmeden önce ölmeyi başaranlar ancak ilâhi aşka varır. Dünya malının rahatlığı ilâhi yolda bizi alıkoyan emarelerdir. Tahsin de yukarıda belirtilen sözlerle kendisinin gerekçelerini açıkça belirtir.

"Tahsin Efendi'nin derviş hayatına tekrar döndüğünü, yapılacak hiçbir şey olmadığını anladıkları için ailesinin serbest bıraktığını, birtakım çuvallar içinde gezdiğinin ve günün yirmi dört saatini sarhoş geçirdiğini öğrendik." (Güneş, 2002: 58). Tahsin Efendi'nin yeniden etrafta görenlerin anlattıkları satırlar bize onun tipik bir derviş meşrep kılıkta âlemde münazzeh olduğunu kanıtlar niteliktedir. Çileye giren dervişlerin kılık kıyafetinin değeri olmayan türden olduğu bilinir. Klâsik şiirin anlam içinde anlam tabakalarının olduğu da düşünüldüğünde buradaki sarhoşluğun; kendinden geçen derviş portresi olduğu görülür.

Tanpınar'ın hikâyedeki maksatlı sanatının sistematiğini bize göstermesi açısından önemli emarelerdendir.

Künc-i halvet-hâne-i merdân-ves şâm u seher

Hây u hü-yı na'ra-iez-kârdır gönlümdeki

"Erenlerin halvethane köşesi gibi sabah akşam gönlümde zikir naralarının "hay u huy"ları vardır." (Doğan, 2012: 982).

Vâsîf'ın gazelindeki dünyevî her şeyden kalbini arındıran beşer yalnız bir yere çekilir yahud Tahsin gibi yirmi dört saat kendi içinde Allah'ı zikri de mümkündür.

"Her yer birdir, insanlık hep aynıdır diye sözünü kapatmış. En çok bahsettiği şey ölüm ve in-

sandı.” Tahsin Efendi’nin ruh profilini açıkçası bu satırlar çizer.

“...Sağ elini göğsüne götürerek bizi dervişcesine selamladıktan sonra Vâsıf 2m meşhur tercihi bendini okumağa başladı. Ne güzel bir şiir okuyuşu vardı. Hele sıra:

Mihneti kendine zevk etmedir alemde hüner

Gam ü şadi-i felek böyle gelir böyle gider.”(Güneş, 2002: 60).

“Alemde hüner sıkıntıyı kendine zevk etmedir, feleğin gamı (da) sevinci (de) böyle gelir böyle gider.”

Bezm-i elesten beri tüm ruhlar ayrılık ile gâm ve keder çeker. Tahsin Efendi kahvede okuduğu bu manzume ile insanların muhayyilesindeki sırrını aralar. Ona karşı bakışlar ve değerlendirmeler bir nebze de değişir. Hikâye boyunca süre gelen esrarına bir sır daha ekler.

“Ne güzel bir gece ,değil mi? Diye tekrar söze başladı, âdeta bir rüya gibi...”(Güneş, 2002: 66). Tanpınar’ın rüya motifine bu hikâyesinde de rastlarız.

Tahsin’in rindvarî bir üslûp ve hayret edilecek bir derinlikle ve ölümsüz ifâdelerle; “*Vehim, dedi... Hayat mütemâdiyen, ölümün zaferini teganni ediyor. Hayat, ölümün şerefine yazılmış bir kasideden başka bir şey değildir. Güneş bir mezarlıktır ve toprak... Ve biz...*”(Güneş;2002:68) Hayatın ölümü övmek , değerli kılmak için verilmiş bir sınav olduğunu belirtir.

“-Sana tekrar söylüyorum, her şey, hepsi ölümdür. Her şey ondan gelir ve oraya döner... Biz, bütün bu gördüğüm şeyler –eliyle etraftı gösterirken, ayağıyla otları eziyordu-her şey, hepimiz, büyük ve muazzam bir kadavranın üzerinde gezinen kurtlarız... Anlıyor musun? Kadavra kurtları...” (Güneş, 2002: 68). Satırlarda görüldüğü şekilde de dönüşün Allah’ a olacağını gün geldiğinde her şeyin boş olduğunun fark edileceğini belirtir. Dünya denen çarkın içinde sadece kurtlar gibi mücadele edildiği yeri geldiğinde dalaştıklarını ifade eder.

“Yalnız muhakkak olan bir şey varsa, bu çılgın adam bana güzel bir ders vermişti. Acele acele evime döndüm ve derhal yatağa girdim. Bu ölümlü dünya uykusuz kalmaya değmezdi...”(Güneş, 2002: 70). Tahsin Efendi’nin halka verdiği dünya hengâmesine çok fazla bel bağlamamak gerektiğini özetleyen satırlardır. Derviş Tahsin hikâyesinin sonunda tüm esrarlı hâllerinin gerekçelerini birebir kahraman üzerinden okura sunar. Vâsıf’ın rindvâri yahut bohem tarzı yaşamıyla eşdeğer kurgularla oluşturulmuş vaka, Tahsin’in ikinci beninin ortaya çıkmasıyla okura sunulur. Unutulmamalıdır ki; Tanpınar’ın benindeki ve tüm beşerin kaçış olarak nitelendirdiği gizli benine dönüşü dünya temâşalarında ortaya çıkan bir fiil olarak karşımıza tecrit olarak çıkar.

SONUÇ

Ahmet Hamdi Tanpınar, hikâyede Enderunlu Vâsıf’ın müseddesinden hareketle Tahsin Efendi’ye yüklediği derviş misyonunu okura kendine has üslûbuyla sunar.

Bu çalışmada; Enderunlu Vâsıf’ın müseddesinden hareketle, Tahsin Efendi’deki tasavvufi söylem, kahramanın konuşmaları ve Vâsıf’ın beyitleriyle desteklenerek Tanpınar’ın vermek istediği arka plân açıklanmaya çalışılmıştır.

Tanpınar’ın, sanat ve üslûbundaki ince ve derin söylem bu hikâyede gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Edebiyat anlatılarında ve Tanpınar’ın da vazgeçilmediği unsur olan kaçış olgusu; beşerin sığındığı dayanak noktası olarak söz konusu eserde olduğu gibi de daima anlatılarda sürecelecektir.

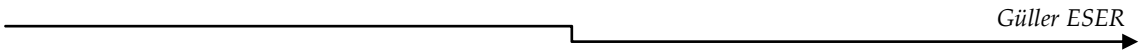
KAYNAKÇA

Balcı, Yunus (2009). Bir Sanatkârın Bilim Adamı Olarak Portresi, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4 /1-I, Winter.

Büyük Türk Klâsikleri (1998). Ankara: Ötüken Neşriyat.

Doğan, Ahmet (2012). Enderunlu Vâsıf’ın Gönlümdeki Redifli Gazelinde Tasavvufi Söylem, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 7/3, Summer, p. 973-984.

- Ertop, Konur (2002). "Ahmet Hamdi Tanpınar: Romancı Kişiliği ve Geçmişle Hesaplaşması", *Bir Gül Bu Karanlıklarda: Tanpınar Üzerine Yazılar*, (Haz. Abdullah Uçman ve Handan İnci), İstanbul: 3F Yayınevi.
- Güneş, Burhan (2002). *Tanzimattan Bugüne Seçme Hikâyeler Antolojisi*, Ankara: Emek Kitabevi Yayınları.
- Kahraman, Hasan Bülent, (2002), "Yitirilmemiş Zamanın Ardında: Ahmet Hamdi Tanpınar ve Muhafazakar Modernliğin Estetik Düzlemi", *Bir Gül Bu Karanlıklarda: Tanpınar Üzerine Yazılar*, (Haz. Abdullah Uçman ve Handan İnci), İstanbul: 3F Yayınevi.
- Kılıç, Latife (2003). Hikâye Yazarı Olarak Ahmet Hamdi Tanpınar, *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt:10, Sayı 21, Erzurum, s.129-146.
- Kurukafa, Vedat (2001). Mahur Beste Üzerine Bir İnceleme ve Çözümleme Denemesi, *Muğla Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Bahar, Sayı 4.
- Mengi, Mine (2014). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hilav, Selahattin (1993). *Edebiyat Yazıları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tanpınar, A. Hamdi (2012). *19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

The Journal of International Social Research and Education

ISOREJ

International Social Research and Education
Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Eğitimi Dergisi

Number: 1 , p. 17-23, Winter 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date
17.11.2017 31.12.2017

**SEZAI KARAKOÇ'UN ANNE VE ÇOCUK KONULU
ŞİİRLERİNDE ÖLÜM TEMASI**

DEATH IN SEZAI KARAKOC'S MOM AND CHILD'S POEMS

Gamze BULUT

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9427-9780>

Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Öğrencisi,
gamzebulud@gmail.com

Öz

1933 yılında Diyarbakır'da doğan Sezai Karakoç şair, yazar ve siyasetçi kimliğiyle Türk Edebiyatı için önemli bir simadır. İlk yazıları Büyük Doğu'da çıkar. Daha sonra Yeni İstanbul gazetesinde günlük yazılar yazmaya başlar. İlk sayısı 1955'te çıkan Diriliş dergisi şairin hayatında önemli bir yere sahiptir. İkinci Yeni şairlerinden olan Karakoç şiirlerinde anne, çocuk, ölüm, diriliş, mistisizm gibi konulara yer verir. Aile üyeleri Sezai Karakoç'un şiirlerinin ayrılmaz misafirleri gibidir.

Aile, Türk kültür tarihinde ve sosyal hayatında önemli bir rol oynar. Ailenin merkezinde daima çocuk vardır. Çocuklar, toplumsal hayatta geleceğin garantisi olarak görülürler. Bu bağlamda her aile çocuklarını belli ilkelere göre yetiştirmek ve topluma kazandırmak ister. Türk aile geleneğinin yapısı olarak çocukları yetiştirmek görevi kadınlara aittir. Bu kapsamda anne ve çocuk ayrılmaz bir bütündür.

Anne ve çocuk kavramı Çağdaş Türk şiirinde ayrılmaz bir bütün olarak işlenen önemli konulardandır. Şairler divan şiirinden günümüz modern şiirine geçen zaman diliminde anne ve çocuk kavramını farklı temalarla birleştirmiştir. Sezai Karakoç ve bazı şair ise anne ve çocuk kavramını ölümle birleştirmiştir. Bu çalışmada Sezai Karakoç'un şiirlerinde anne ile çocuk konuları ve ölüm teması üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anne, Çocuk, Ölüm, Sezai Karakoç, Çağdaş Türk Şiiri

Abstract

Born in Diyarbakir in 1933, Sezai Karakoç is an important ally of Turkish literature with his identity as a poet, writer and politician. The first writings take place in the Great East. Then he starts writing daily articles in the New Istanbul newspaper. The first issue of the resurrection magazine, which appeared in 1955, has an important place in the life of the poet. Karakoç,

one of the second new poets, includes topics such as mother, child, death, resurrection, mysticism. Family members are like the inseparable guests of Sezai Karakoç's poems.

The family plays an important role in Turkish cultural history and social life. There is always a child in the center of the family. Children are seen as a guarantee of future in social life. In this context, every family wants to educate their children according to certain principles and to earn collecting. It is the responsibility of women to raise children as the structure of the Turkish family tradition. In this context, mother and child are inseparable.

The concept of mother and child is an important subject that is treated as an integral whole in contemporary Turkish poetry. The poets have combined the concept of mother and child with different themes in the time passing from divan poetry to contemporary poetry. Sezai Karakoç and some poets have combined the concept of mother and child with death. In this work Sezai Karakoç's poetry will focus on the issues of mother and child and the theme of death.

Keywords: Mother, Child, Death, Sezai Karakoç, Contemporary Turkish Poetry

Giriş

İkinci Yeni 1955-1965 yıllarında ortaya çıkmış bir topluluktur. Topluluğun en belirgin özelliği herkes tarafından kabul görülmüş kuralların dışına çıkmaktır. Bu topluluğun üyeleri arasında; Turgut Uyar, Cemal Süreya, Edip Cansever, İlhan Berk, Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Ülkü Tamer ve Oktay Rıfat bulunmaktadır. "Papirüs dergisinde yayımlanan antolojide Mehmet H. Doğan bu akımın çıkışı ile ilgili bilgi verir. Bu hareket Garip hareketinin yozlaşmasından doğmuştur. Yozlaşan bir yeniliğe tepki olan bu harekette, bir öncekinde ihmal edilen semboller ön plana çıkar. Basitlik, aleladelik bu şairlere artık yetmemektedir. Hatta bunun tezahürü, günlük konuşma dilinden uzaklaşarak, anlaşılması güç bir dile dönmek, bu şiirin okunmasını da, anlaşılmasını da zorlaştırmıştır. Halk kültürüne genelde karşı olan şair, dikkatini büyük şehrin kalabalıklığında kaybolmuş, yalnız insana çevirmiştir. Yeni bir duygu dalgası ve yoğun bir çağrışımlar ağı ören bu şairler, vezin ve kafiyeyi bütünüyle reddetmemekle birlikte, zaman zaman yeniden mensur şiir denilebilecek tarza da dönüyorlardı. Bütün edebi sanatlar, bol semboller, çok karışık cümle yapısı, öztürkçeden, çeşitli yabancı dillerden alıntılara kadar zengin, fakat çağrışım uyandırmaktan uzak kelime kadrosu kullanmak bu yeni akımın belli başlı özellikleriydi. Şiirler çok uzundu. Bazıları Divan şekillerinin adlarını taşıyorsa da, o şekillerin kurallarından uzaktı." (Enginün, 2004:110). Sezai Karakoç'un şiirlerinde anne ve çocuk teması önemli bir yere sahiptir. "Annesini şu cümlelerle anlatıyor Sezai Karakoç: Annemi anlatmamsa hemen hemen imkânsız. Herkes annesini sever ve onu azizleştirir. Her anne de anne olmak bakımından bu azizleştirilmeye layıktır.(...) Annem hiç kimseyi kırmayan, kimseye kötü söz söylemeyen, kimsenin aleyhinde konuşmayan, asla dedikodu yapmayan, son derece zeki olduğu halde, bu tarafını hiç belli etmeyen, duyarlı, saf bir din heyecanını sürekli olarak içinde yaşayan, duygularını hiç dışa vurmayan, gülümseyerek karşılayan, (...) sonsuz hoşgörülü, bir şey yiyip yemediği belli olmayan, oruçlu günüyle oruçsuz günü hemen hemen aynı, (...) Yunus Emre'nin ilahilerindeki saflıkla dolu kadını"(Eren, 2003: 280).

Sezai Karakoç, şiirlerinde her ne kadar annesi ile beraber babasının üzerinde bıraktığı izi anlatsa da annesini ve annenin ailedeki konumunu şiirlerinde daha sık işler. Anne sevgisini kimi şiirlerinde birkaç mısra ile anlatırken kimi şiirlerinde şiirin bütününde ele alır (Kesebir, 2016: 201). Özellikle "1957 yılında annesinin ölümü üzerine, ölümün soğuk ve somut yüzünü tanıyan Karakoç, bu hadiseyle çok sarsılmıştır. Şiirlerindeki dramatik hava, daha da ağırlaşmıştır" (Işık, 2011: 148).

Anne kavramına kendi annesinde dolayı fazlaca yer veren Sezai "Karakoç'un şiirlerinde, çocuk kavramı da önemli bir yer tutmaktadır. Pek çok şiir çocuk teması çerçevesinde kurulur. Çocuk teması da genellikle diriliş düşüncesi etrafında şekillenir. Bugünün çocukları, yarının büyükleri olarak dirilişi gerçekleştirecek insanlardır. Karakoç'un şiirlerinde anne kavramı gibi çocuk kavramı da farklı temalar bağlamında kullanılmaktadır" (Işık, 2011: 151).

"Sezai Karakoç'un şiirlerinde "Anne ve Çocuk" kavramlarının varlığı ve daha da önemlisi bu iki kavramın şiirlerin kahir ekseriyetinde birlikte kullanılmış olması dikkatleri çekmektedir. Bu bakımdan

Karakoç'a "Anne ve Çocuk" şiirleri şairi dense yeridir. Karakoç'un şiirlerine bakıldığında "Anne ve Çocuk" kavramlarının ya aynı mısra, beyit ve dörtlük veya şiirin bir bölümünde yan yana ya da şiirin farklı bölümlerinde birbirini tamamlayan ayrılmaz bir ikili olarak kullanıldığı görülür" (Göçer, 2015: 3). Sezai Karakoç'un anne ve çocuk ile ölümü birleştirdiği şiirleri aşağıdadır:

1. Anneler ve Çocuklar

Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağını **anne**
Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde
Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne

(Karakoç, 2013: 64)

Sezai Karakoç bu şiirinde anne, çocuk ve ölüm temaları üzerinde durmaktadır. Çocuğu ölmüş bir annenin çaresizliği ve annesi ölen bir çocuğun çaresizliği anlatılmaktadır. Burada simsiyah rengini kullanarak da ölümün soğukluğunu bize hissettirmektedir. Sezai Karakoç bu "şiirinin sonuna '1958, Yaz' notunu düşmüştür. Karakoç, annesinin ölümünden (1957) sonra bu şiiri kaleme almıştır. Büyük bir sevgiyle annesine bağlanan Karakoç'un şiirde anne-çocuk ilişkisini çok iyi çizdiği görülmektedir" (Kesebir, 2016: 201). Burhan Eren'e göre şiirdeki çocuk, "anne ve ölümün yanında tamamlayıcı bir unsur değil; bir bütünü, birbiriyle iç içe geçmiş üç parçası... 'Anneler ve Çocuklar' şiirinde anneyi çocuktan, çocuğu anneden ayıran ölüm, bakıldığında dayanılması güç fotoğraflar bırakıyor geride" (Eren, 2010: 341).

"Karakoç'un anne-çocuk ölümlerini başka zaman da birbirinden ayırmadığını görmekteyiz.

Bir balık görünce nasıl çırpınırsa bir martı
Gün batınca nasıl çırpınırsa
Boğulmuş bir kuş gibi
Bir deniz

Çocuğu ölünce öyle çırpınır bir anne

Annesi ölünce bir **çocuk** öyle çırpınır

Çırpın çırpın ki belki görürsün ölümden ötesini

Senin mesleğin bir bakıma ölüm mesleği (Gün Doğmadan, "Hızır ile Kırk Saat", s.222.)

Son iki dizede şairin ölüm acısıyla çırpınmanın insana ölüm ötesiyle ilgili daha ciddi bir algılama yetisi kazandırdığına dair bir vurgu yaptığını görmekteyiz." (Baş,2010: 804).

2. Bahçe Görmüş Çocukların Şiiri

Paganini bakışıyla **ölümü** inkâr eden
Anneleri şaşkırtan **çocukları** büyüleyen

Şair bu şiirinde de ölüm, anne ve çocuk temalarını kullanmaktadır. Burada ölüm bir anne ve çocuğun ölümü değildir fakat yine şiirde ölümün olduğu yerde anne ve çocuk temalarını kullanarak dikkat çekmektedir.

3. Batış

Çocuklara kekik toplıyan o sevgiliye
Bir kekik uzatan **çocuk anne** deyince
Ölümden sonra kurtulma gibi
Döner döner de gelir karşıma

Bu şiirde de anne, çocuk, ölüm temaları bir arada kullanılmaktadır. Şiirde çocuğun anne demesindeki mutluluğu ölümden kurtulmaya benzetmektedir.

4. Sevgi

Çölden farklı olmayan bu korku
Çocukların bu korkudan olur neşeleri
 Siyah sepete baktıkça her biri
 Sıcak hoşluğunu anlarlar **ölmenin**
Anneleriyle parka çıkarlar
Anneleriyle anneleriyle anneleriyle

Şiirde anne, ölüm ve çocuk temaları yine birlikte kullanılmaktadır. Bu şiirde renk olarak yine siyahı kullanarak ölümü hissettirmektedir. Çocukların ölümü annelerinin yanında hoş bir şey olarak algılayıp anneleriyle parka çıkmalarından bahseder.

5. Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine 1

Ölümler gelmiş çitlembikler sarmaşıklerle
 Tırmanmışlar surlarıma burçlarıma
 İçi **ölümle** dolu
 Dönen bir huni
 Doğarken güneş
 Kesilmiş **ölü** yüzlerden
Ölüm geldi bana düğün armağanın gibi

Ve **çocuklar** gülle **anne** arasında
 Seninle güller arasında
 Tuhaf bir ışık bulup eridiler

Çocuklar dağ hücrelerinde erdiler
 Öfkeyle yazardın sen bir yüzüne

Ölür ölür okurdum öbür yüzünde ben

Şiirde anne, ölüm ve çocuk temaları birlikte verilmektedir. Anne ve çocuğun bir arada bulunması ölümün düğün gibi geldiğine benzetilmektedir.

6. Taha'nın Kitabı 3

O siyah kırmızı keskin rengi
 Artık ölüm ne gri ne kahverengi
 Ne gök rengi ne yer rengi
Ölüm bir grev gibi kaplamış ülkemizi
Çocuk düşüren bir **anne** gibi
 Güneşi düşürmüş son seheri
 Sevgiliye uzatılmış ama sevgili **ölmüş**
 Baba demiş hasta **çocuk** ama baba gitmiş

Anneler kirazları beklerken

Bir bardak suda **ölüm** kaynamış

Şiirde anne, çocuk ve ölüm yine birlikte kullanılmaktadır. Bu şiirde annenin çocuğunu düşürme-
 sindeki acısını ülkenin içinde bulunduğu duruma benzetmektedir. Siyah renk şiirde yine olumsuzluk ve
 karamsarlık hissini vermektedir.

7. Köpükten

Çocuklara açılan mavi kırmızı pencere **anne**
 Sen bu şehrin sokaklarından geç sonsuz pencerelerle
 Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun
 Bekâr bir **ölümün** fener alayı şoleni
Ölüm ki tabiatüstü hayatların menaceri
 En yeni buluşu intihardır
 Bir kadını al onu yont yont **anne** olsun

Her kadın acıma anıtı bir **anne** olsun

Çocuklara açılan mavi kırmızı pencere **anne**

Şiirde anne, çocuk ve ölüm birlikte verilmektedir. Şiirde anne olmanın ne kadar önemli bir olgu olduğunun üzerinde durulmaktadır. Kadın olmak önemlidir ama anne olmak daha önemlidir ve çocuklara açılan mutluluk penceresidir annelik. Şair burada ölümü bekârlarda fener alayı şölenine benzetmektedir. Bir anne ya da çocuğun ölümüne bu benzetme yapılamazdı çünkü ölüm bekârlarınki gibi olmaz daha sancılı olurdu. “Karakoç, çocuklara açılan mavi kırmızı pencere anne dizesiyle de anneleşen kadın ile çocuk arasındaki ilintinin güçleneceği savı öne sürülür. Kadın, salt bir varlık ve işlevsiz değildir. O, çocukların dünyaya açılan renkli bir penceresidir. Bir yapı için pencere ne kadar yaşamsal ise çocuklar için de anne o derece vazgeçilmezdir. Kamil Eşfak Berki, Mavi kırmızı pencere görsel imgesindeki renklerin kökenini şairin çocukluğunda saklı olduğunu ileri sürer. (2006: 191).” (Yaşar, 2012: 3230).

8. Pişmanlık ve Çileler

Annemden ben ilk sütü Geyve'de içtim

Ankara'ya Çataldağ'a bir zindandan gül vurmuş

Az kalsın ben **ölecektim**

Anneminin saçları beyaz

Annesi saçlarını yoluyor

Ateşin içinde gül açılmış

Servi büyür, ardıç büyür, **çocuk** büyür

Annesi ruhunda ruhuma eğilir

Şiirde anne, çocuk ve ölüm temaları birlikte kullanılmaktadır. Annenin saçlarını yolması çok büyük bir acı karşısında gösterdiği tepkiden dolayıdır. Şiirde bu acı bir annenin evladını kaybetmesi olarak düşünülebilir. “*Pişmanlık ve Çileler* adlı şiirinde annenin gücünün sınırlarını çizer. Diriliş neslini organize edecek savaşçı anne, bazen karşı taraftan, gelen saldırılar karşısında çaresizdir. Şimdiye kadar aktif ve üstün olan anne birden bire edilgenleşir. Anne, şiirin dramatik kurgusuna yerleştirilmiştir.” (Yaşar, 2012: 3221).

9. Balkon

“Karakoç'un en çok ilgi gören hatta bir dönemin başlangıcı kabul edilen Balkon şiirinde modern şehir eleştirisini çocuk ölümü üzerinden yaptığını görmekteyiz.

Çocuk düşerse ölü çünkü balkon

Ölümün cesur körfezidir evlerde

Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların

Anneler anneler elleri balkonların demirinde (Gün Doğmadan, “Balkon”, s.81)

Son dizede yine şairin çocuk ölümüyle anne arasındaki ilişkiye bir gönderme yaptığını görüyoruz.

Gelecek zamanlarda

Ölüleri balkonlara gömecekler

İnsan rahat etmeyecek

Öldükten sonra da (Gün Doğmadan, “Balkon”, s.81).” (Baş,2010: 806).

Şair bu şiirinde anne, çocuk ve ölüm temalarını birlikte kullanmıştır. Bir annenin çocuğunu kaybetmesindeki acıyı dile getirmektedir. Annenin gülümsemesine sebep olan evlattır. Evlat gidince yüzdeki tebessüm de gider yaşama sevinci de... “Ölümlerle hayat arasında bir dengenin kurulduğu (Diclehan: 1982: 194) *Balkon* şiirinde, Karakoç, farklı çağrışımlarla annenin çocuğunu kollayan özelliğini yazımsal söyleme katar. Şair, anneyi çaresiz bırakmıştır. Çocuğun ölümünden sonra annenin elleri balkonun demirinde kalabilir. Evlerde balkon, “ölümün cesur körfezi” olarak tasarlanmıştır. Balkon, en derin ve temiz yanımız

olan çocuğa kurulmuş bir tuzak gibi algılanmıştır. Hayatın acı tadı olan ölümden çok, insanlığın en mason varlığı olan çocuk, Balkon'un gerginliğini artırır, daha doğrusu tematik kalp atışını hızlandırır. Şair "ölüm" terimini balkon imgesiyle vurgular." (Yaşar, 2012:3230- 3231).

10. Samanyolunda Veba

"Olanlar karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen şair, Doğu'nun geleneksel annelerini ısrarla arar. *Samanyolunda Veba* şiirinde de çocuklarını önemseme ve korkma gibi benzer özelliklere sahip anneler için endişeli arayışını şu şekilde sürdürür:

Önceden bilen **ölüş** şartlarını **çocuklarının**
 Elleriyle değen koklayan hazırlayan adeta
 Sebebine ermeden erişmeden
 Korkan ilerdeki korkularla
 Noldu zarif latif **anneler** noldular
 (Gün Doğmadan: 99)." (Yaşar, 2012: 3223-3224).

Şiirde anne, çocuk ve ölüm temaları birlikte verilmektedir. Annelerin evlatlarını nasıl bir titizlikle yetiştirdiklerini anlatır.

SONUÇ

Sezai Karakoç şiirlerinde anne ve çocuk temalarını yoğun olarak kullanmaktadır. Şiirlere bakıldığı zaman ölüm temalarının işlendiği şiirlerinin başında anne ve çocuk konuları gelmektedir. Bir anne için çocuğun önemini, onu yetiştirirken ne kadar mücadeleler verdiğini ve çocukların da annelerine bağlılığı ve sevgisi hissedilir. Anne ve çocuk ayrılmaz bir bütün olarak ele alınır. Karakoç, ölüm temasına anne ve çocuk konularını da ekleyerek daha çarpıcı hale getirmektedir. Bir anne ya da çocuğun ölümü diğer ölümlerden daha acı ve eksikliği doldurulamayacak bir kayıp olarak verilmektedir. Sezai Karakoç hayatın en önemli olgularından ölümü anne ve çocukla birleştirerek dikkatleri üzerine çekmektedir. 1957 yılında annesini kaybeden Sezai Karakoç, bu durumdan çok etkilenmiş ve şiirlerinde anne ve çocuk olgusunu ölümle birleştirmeye bu yıldan sonra ağırlık vermiştir. Şairin özellikle anne ve çocuk olgusu ile ölüm temasını ustaca birleştirdiği "Anneler ve Çocuklar" şiirinin sonuna düştüğü "1958 Yaz" notu bu durumu kanıtlar niteliktedir. 1957 yılından sonra annesiz bir çocuk olarak kalan şairin şiirlerinde anne ve çocuk olgusu ile ölüm temasına sıklıkla yer vermesi, şairin annesinin ölümünden duyduğu derin üzüntüyü ve yalnızlığı başka çocuklar üzerinden anlatmak istemesinden kaynaklanır. Sezai Karakoç şiirlerinde anne ve çocuk olgusu ile ölüm temalı şiirlerin sayısının bu denli fazla olmasının sebebi, şairin kendi hayatını şiirlerine taşımasından ileri gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Hasan (2012). Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Cilt:1, Sayı:4, ss.126-144.
- Baş, Münire Kevser (2010). Sezai Karakoç Şiirinde Ölüm, *Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/1 Winter, s.774-818.
- Enginün, İnci (2004). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.
- Eren, Burhan (2003). "Gök Çiğinin Tüveyçleri", *Hece-Diriliş Özel Sayısı*, Ankara.
- Eren, Burhan (2010). "Gök Çiğinin Tüveyçleri", *Bir Uygarlık Tasarımı Olarak DİRİLİŞ DERGİSİ ve SEZAI KARAKOÇ (Özel Sayı) - Hece*, 2. Baskı, Ankara, s.339-343.
- Göçer, Ali (2015). Sezai Karakoç'un Şiir İkliminde 'Anne ve Çocuk' Esintisi, *Çıngı - Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, Yıl:5, Sayı:29, Şubat, s.3-6.
- Işık, İsa (2011). *Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Anne ve Çocuk Teması*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Doç. Dr. Şener Demirel), Elazığ.
- Karakoç, Sezai (2013). *Şahdamar - Körfez - Sesler*, Diriliş Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.

Kesebir, Ensar (2016). Sezai Karakoç'un Şiirlerinde "Erdem" Kavramı ve Aile Algısı, *1. Uluslar arası Sosyal Bilimler ve Müslümanlar Kongresi-Hegemonya Karşı Hegemonya* (5-7 Mayıs 2016, Konya), s.197-206.

Yaşar, Hüseyin (2012). Sezai Karakoç'un Medeniyet Tasavvurunda Anne, *Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4 Fall, s. 3216-3233.

<http://siir.sitesi.web.tr/sezai-karakoc/>

_____ *Gamze BULUT* →

The Journal of International Social Research and Education

ISOREJ

International Social Research and Education

Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Eğitimi Dergisi

Number: 1 , p. 25-28, Winter 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

23.11.2017

31.12.2017

NECİP FAZIL'IN POETİKASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
AN EVALUATION ON THE POTENTIAL OF NECİP FAZIL

Asiye SAYMAZ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4088-3691>

Giresun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Öğrencisi,

halas3112@gmail.com

Öz

Necip Fazıl Kısakürek 26 Mayıs 1904'te doğar. Mahalle Mektebi'nde öğrenim hayatına başlayan Fazıl babası Abdülbaki Fazıl Bey'den din eğitimi alır. Bu eğitimin izlerine şiirlerinde de rastlanmaktadır. Şiire olan ilgisi Mekteb-i Fünun-u Bahriye-i Şahane'de okuduğu yıllarda başlar. Burada, hocaları arasında Yahya Kemal ve Hamdullah Suphi gibi güçlü isimler vardır. Onların da etkisiyle şiire olan ilgisi artan Necip Fazıl "Nihal" isimli haftalık bir dergi çıkartır. 1921 yıllarında Darülfunun Felsefe Şubesi'ne kaydolun şair burada da yine bazı ünlü isimlerle tanışır. Bu isimler onun şiir anlayışının oluşmasında ve gelişmesinde etkili olur. İlk şiirlerini "Yeni Mecmua" dergisinde yayımlayan şair daha sonra çeşitli dergilerde yazılar yazmaya başlar. Abdülhakîm Arvâsi onun hayatında en çok iz bırakan kişilerden birisidir. Fazıl'ın hayatının dönüm noktasını oluşturur. Onun etkisiyle Necip Fazıl'ın düşünce dünyası değişir. Çıkarılmış olduğu Büyük Doğu dergisi sayesinde islmcı görüşlerini duyurur, muhafazakâr bir edebiyatın sesi olur. Otuz beş yıl yayın hayatına devam eden dergi Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sezai Karakoç, Özdemir Asaf, Peyami Safa gibi birçok yazarın ve şairin dini, edebi, siyasi vb. konularda yazdıkları eserleri bünyesinde barındırır.

Bu çalışmada Necip Fazıl'ın Poetikası üzerinde durulacaktır. Poetika üzerinde bir değerlendirme yapıldığı zaman Necip Fazıl'ın şair ve şiirle ilgili bütün görüşlerinin burada yer aldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Petika, Necip Fazıl'ın Poetikası

Abstract

Necip Fazıl Kısakürek was born on 26 May 1904. Fazıl, who started his education life in Mahalle Mektebi, received religious education from his father Abdülbaki Fazıl Bey. The traces of this education are also found in poetry. Interest in poetry begins in the years he spends in Mekteb-i Fünun-u Bahriye-i Şaha-ne. Here, there are powerful names such as Yahya Kemal and Hamdullah Suphi. Necip Fazıl, whose interest in poetry has increased due to their influence, publishes a weekly magazine named "Nihal". In 1921, the poet, who was enrolled in the Philosophy

Department of Darülfunun, also met some famous names. These names are influential in the formation and development of poetry. He published his first poems in "Yeni Mecmua" magazine and then started to write in various magazines. Abdülhakîm Arvâî is one of the people who left the most traces in his life. It is the turning point of Fazıl's life. With his influence, Necip Fazıl's thought world changes. Thanks to the Great Eastern magazine he has discovered, he becomes a voice of a conservative literature. Thirty-five years of publishing continues in the journal Bedri Rahmi Eyuboglu, Sezai Karakoç, Özdemir Asaf, Peyami Safa and many poets, such as religious, literary, political and so on. they contain the works they wrote on the subject. This study will focus on Necip Fazıl's Poetry. When an assessment is made on the poetics, it is seen that Necip Fazıl's opinions about the poet and poetry take place here.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, Petika, Necip Fazıl's Poetry

Giriş

Necip Fazıl Cumhuriyet döneminin şair, tiyatro, roman, poetika, hikâye, makale, fıkra, anı ve otobiyografi gibi bir çok türde eser veren şairidir. Bu derece çok yönlü olan Necip Fazıl'ın, şairlik yaşamı iki döneme ayrılmaktadır. İlk dönem şiirleri daha çok bireysel duygularının ağır bastığı, ölüm, yalnızlık, karanlık, aşk, kadın vb. konuların yer aldığı şiirlerden oluşmaktadır. Şairliğinin ikinci evresinde tasavvufi konular üzerinde yoğunlaşır, biraz daha topluma yönelir. Makalenin özet kısmında da belirtildiği gibi Abdülhakîm Arvâî, Necip Fazıl da tasavvufi düşüncenin yerleşmesine katkı sağlar. Necip Fazıl, onu tanıdıktan sonra İslami düşüncelerle şiirler yazar. Şiiri Allah'ı arama yolu olarak görür. Şiirlerinde gizemcilik ve kapalılık hakimdir. Duygu ve düşüncelerini farklı benzetme ve ifadelerle yansıtır. Bütün dönem edebiyatlarını iyi bilen şair, Divan ve Halk edebiyatının şekil ve muhtevasını Batılı ölçülerle kaynaştırarak verir.

Necip Fazıl'ın tanınmasını sağlayan şiiri "Kaldırımlar"dır. Bu şiiri yazarken henüz 21 yaşında olmasına rağmen, şiir herkes tarafından tanınabilecek kadar başarılıdır. İlk şiir kitabı "Örümcek Ağı"nın ardından "Çile"yi meydana getirir. Çile en ünlü kitabıdır ve şair, bu kitapta yer almayan şiirlerinin kendisine ait olmadığını belirtir. Çile'de 173 şiir bulunmaktadır. Ayrıca şairin şiirle ilgili görüşlerinin yer aldığı poetikası da bu kitapta bulunmaktadır.

Necip Fazıl'ın Poetikası

Poetika, Orhan Okay'ın ifadesiyle "şiir sanatı üzerine teoriler, şiir sanatı üzerine teorilerin sistematığı, bütünü, ilmi" demektir. Necip Fazıl'ın Poetikası Türk edebiyatının en güzel ve başarılı poetika örneklerinden birisidir. "O, Poetikası'nı birilerine, bir sanat akımına karşı olmak için değil sadece sanat görüşünü ortaya koymak için yazmıştır." (Kolcu, 2009:7) Fazıl'ın şair ve şiire dair bütün görüşleri bu Poetika'da yer almaktadır. Poetika 14 kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde şairin ne olduğu ve görevlerinin neler olduğu hakkındaki görüşleri yer alır. İkinci bölüm, şiirin ne olduğuna dair ifadelerden meydana gelir. Diğer bölümlerde de genel olarak şiirin amaçları, unsurları, nitelikleri ve din, cemiyet, hayat, devlet ve diğer ilimlerle olan ilişkisi üzerinde durulur.

Şairin ne olduğuna ve işlevlerinin neler olduğuna dair bazı görüşlerin bulunduğu birinci bölümde yer alan "Şair ne yaptığının yanısıra, niçin ve nasıl yaptığının ilmine muhtaç ve üstün marifetinin sırrına müştak, bir tılsım ustasıdır." (Kolcu, 2009: 9) ifadesi şairin işlevinin ne olduğunu en iyi anlatan cümledir. Buna göre şair, yaptığı işi bilinçli bir şekilde yapar. Neden ve niçin yaptığını bilir. Şairin görevi şiir yazmaktır ve bu konuda yeter ölçüde donanıma sahiptir. Bu nedenle şiiri nasıl, niçin ve ne amaçla yazdığını bilmek zorundadır. "Arı bal yapar fakat balı izah edemez." (Kolcu, 2009: 8) Çünkü arı neden bal yaptığını bilecek kadar fikir sahibi değildir. Şairin ise bir aklı vardır ve şiir yazmak için kendine özgü bir yeteneği vardır. Necip Fazıl şairin bu yeteneğini Allah'a bağlar. Tasavvufun etkisi burada da görülmektedir. Fazıl'a göre her şey Allah'ın eseridir.

İkinci bölümde "Şiir nedir?" sorusunun cevabı yer almaktadır. Necip Fazıl için "Şiir, Allah'ı, sır ve güzellik yolundan arama işidir." (Kolcu, 2009: 15) Şiir okuyana Allah'ı bulmada yol gösterici olmalıdır. Şiir ona göre mutlak hakikat olan Allah'ı aramaktır. Tek bir gerçek vardır, o da Allah'tır. Tasavvufa

yönelmiş bir şair olan Fazıl şiirin tanımını da Allah'a bağlamaktadır. Şiir Allah'a ulaşmak amacıyla insanlara yol göstermelidir.

"Şiirde Usul"ün yer aldığı üçüncü bölümde ilim ve şiirin arasındaki farkları ortaya koyar. Fazıl'a göre ilim de şiir de mutlak hakkati arar. Fakat ilim bir polis tavrıyla ararken; şiir bir hırsız edasıyla arar. İlim belli kurallara dayanarak bu yolda ilerlerken şiirde kural yoktur. İlimde her şey ortadadır, akıl ve mantığa dayanır. Fakat şiir öyle değildir. Şiir duygu işi olduğu için belli bir kuralı yoktur, hiçbir şeyi belli değildir. Şiirin belli bir kuralı yoktur. *"İlimde gaye somut iken şiirde somut soyuta ulaşmak içindir."* (Kolcu, 2009: 23)

"Şiirde Gaye"nin açıklandığı dördüncü bölümde şair şiirin gagesinin mutlak hakikati aramak olduğunu ifade eder. *"Ana gagesi, mutlak hakikati usullerin en ince ve en giriftiyle aramak olan şiir... İşte şiir ve gagesi!... Evet, şiiri bu en gizli ve en mücerret gaye etrafında müşahhas ve soydaş gayeleri, güzellik, heyecan, ahenk, eda gibi işporta malı ölçülerden evvel ve sonra, remzilik ve sırrılıktır."* (Kolcu, 2009: 24) Necip Fazıl, şiirde güzellik, ahenk, heyecan ve eda gibi unsurları basitlik olarak görür. Fazıl'a göre bunlar şiirin niteliğini düşürmektedir. Ona göre şiirde öncelikli ve tek olan sembol ve gizliliklerdir.

"Şiirin Unsurları"nın yer aldığı beşinci bölüme göre şiirin unsurları his ve fikirdir. *"Şiir, düşüncenin duygulaşması, duygunun da düşünceleşmesi şeklinde, bu iki unsurdan her birinin öbürünü kendi nefesine icra etmek isteyişindeki mesud med ve cezirden doğar."* (Kolcu, 2009: 28) Buna göre şiir için duygu veya düşünce tek başına yeterli değildir. İkisi de birbirini tamamlayan unsurlardır.

"Şiirde Kütük ve Nakış" bölümünde şiiri oluşturan iç ve dış unsurlar üzerinde durulmaktadır. Kütük şiirin konusu, içeriği ve muhtevasıdır. Nakış ise şiirde zarafeti sağlayan estetik unsurlarıdır. *"Şiir nescini ören iç ve dış unsurlar, onda, iki büyük ve ayrı vücuda yer verir: Kütük ve nakış..."* (Kolcu, 2009: 31)

"Şiirde Şekil ve Kalıp" kısmının yer aldığı yedinci bölümde yer *"Şekil ve kalıp mânanın iskeletidir."* (Kolcu, 2009: 37) ifadesine göre şiirin şekli ve kalıbı anlamı ayakta tutan iskelettir. Şekil ve kalıp olmazsa şiirden bir anlamı çıkarılamaz.

"Şiirde İç Şekil" kısmının yer aldığı sekizinci bölümde şiirde iç şekil üzerinde durulmaktadır. *"Vezin bahsinde hecenin yanında olan şair aruzu ancak büyük ustaarın elinde sihirlî âlete dönüştüğünü söyler. Necip Fazıl'a göre hece vezni iç şekil mimarlığına daha elverişli bir âlettir."* (Kolcu, 2009: 46) Bütün şiirlerini hece ölçüsü ile yazan şairin heceyi üstün tutmasına, heceyi savunmasına şaşılmalıdır.

"Şiir ve Cemiyet" bölümünde Necip Fazıl, şiirin cemiyetle olan ilişkisi üzerinde durur. *"Şiir ve şair, cemiyetinin en mahrem ve en sadık, en gerçek ve emin münadileridir."* (Kolcu, 2009: 48) Buna göre şiir ve şair toplumun ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Yani cemiyetin bir parçası olmalıdır. Cemiyette yaşanan bütün olaylar şairin şiirinde yer almalıdır. Toplumun yaşanmışlıklarını, acısını, sevincini, üzüntüsünü kısacası bütün duygularını şair şiirine yansıtmalıdır. *"Necip Fazıl şairi bütün bir cemiyetin rüyasını gören, sancısını çeken, ağrılarını hissedenden fakat aynı zamanda geleceğini de inşa eden bir aktör olarak görür."* (Kolcu, 2009: 49)

Şair cemiyetin hislerini hissetmeli, bunu şiirine yasıtmalı ve geleceğe taşımalıdır.

"Şiir ve Hayat" bölümünde şiirin hayat ile olan ilişkisi üzerinde durulmaktadır. *"Bu hüviyet ve şahsiyet içinde şair, evinin, kılığının, sokağın nizamından, insan, cemiyet ve her türlü dünya nizamına kadar bütün merkezleriyle hayatı kucaklayıcı bir kürsü sahibidir."* (Kolcu, 2009: 52) Şair burada da bir önceki bölümde üzerinde durduğu konuyu devam ettirmektedir. Şair kendini dünyaya dönmemelidir. Tam tersine dünyayı ve hayatı kucaklamalı, onlarla iç içe olmalıdır. Kürsüye çıkan bir kişinin ordaki insanların hepsine hakim olması gibi şair de hayata hakim olmalıdır.

"Şiir ve Din" kısmının yer aldığı on birinci bölümün içeriği şiir ve din ile ilgilidir. Şiirin din ile ilişkisi üzerinde durulmaktadır. *"Dinin olmadığı yerde hiçbir şey yoktur; yokluk bile yok... Şiir ve sanatsa hiç yok..."* (Kolcu, 2009: 56) Necip Fazıl'a göre din vazgeçilmez bir olgudur. İnsanların asla vazgeçemeyecekleri bir şey varsa o da dindir. Din yoksa şiir ve sanat hiç yoktur. Çünkü Necip Fazıl'a göre şiir Al-

lah'ı aramak, Allah'a ulaşmaktır. Şiirin amacı ise Allah'ı bulmak için insana yol göstermektir. Ona göre şiirin en temel olgusu dindir ve din olmazsa şiire dair hiçbir şey yoktur.

"Şiir ve Müsbet İlimler" bölümünde şiirin diğer ilimlerle ilişkisi üzerinde durulur. Şiir ve müsbet ilimler birbirini tamamlar. "*Hatta şiiri müsbet ilimlerin insan bünyesinde açtığı yaraların pansumanı olarak niteler.*" (Kolcu, 2009: 61)

"Şiir ve Devlet" bölümünde yer alan "*Sanatkâr, bu arada ve en başta şair, sadece, ekmek kaygısı çekmeksizin üşünebilmek, duyabilmek ve yazabilmek için devlet bütçesinden para alacak;ve buna karşılık devlete, onun millî kitaplığını zenginleştirmekten başka hiçbir şey vermeyecektir.*" (Kolcu, 2009: 65) ifadesinde de belirttiği gibi şair, özgür olmalıdır, ekmek kaygısı çekmemeli, paraya ihtiyacı olmamalıdır. Özgürce şiirlerini yazmalıdır ve yazdıkları ile milletine kalıcı miraslar bırakmalıdır. Yazdıkları ile milletinin her yönden özellikle de kültürel önden gelişmesini sağlamalıdır. Şair para kazanmak için değil toplumun yararına bir şeyler yazmalıdır. Bunun için de rahat olmalıdır. Bunu sağlayacak olan da devlettir.

"Toplam" adıyla yazılan on dördüncü bölümde poetikada yer alan önceki bölümlerin genel olarak özeti bulunmaktadır. Genel olarak bakınca şiir Allah'ı aramak, ona ulaşmak amacıyla yazılmalıdır. "*Mutlak Hakikat'i aramaya başlayan şiir yolculuğu Allah'ın makamının eşiğinde son bulur.*" (Kolcu, 2009: 71)

Sonuç

İlk dönem şiirlerinde bireyselliği ön plana alan Necip Fazıl Abdülhakîm Arvâsî'yi tanıdıktan sonra tamamen tasavvufa yönelir. Artık şiirlerinin konusu tasavvuf olur. Bu şiirlerinde Allah için sanat yapma gayreti içine girer. Necip Fazıl'ın Poetikası'nda onun şiir, şair ve sanatla ilgili görüşlerini görmek mümkündür.

Ona göre şiir Allah'ı bulmaktır ve bunu sağlayan da şairdir. Şair şiiriyle okuyucuya yön göstermeli, Allah'a ulaşmada insanı doğru yola sürüklemelidir. Şiir duygu ve düşüncelerin bir arada bulunduğu bir üründür. Hissiz şiir olmadığı gibi fikirsiz şiir de olmaz. Şiir ilimden farklıdır. İlimin belli kuralaları vardır fakat şiir için belli bir kurala gerek yoktur. Şiir kuralsızdır. Şiir cemiyetle, hayatla, evletle ilişkilidir. Bunlar birbirinden ayrı düşünülemez. Şair, cemiyetin hislerine, düşüncelerine tercüman olmalıdır, onların yaşadığı her şeyi şiirine yasıtmalı, onların hislerine ortak olmalıdır. Kısacası halkı anlamalıdır. Böylece yaşanan o an geleceğe taşınabilmektedir. Poetikanın en önemli bölümü "Şiir ve Din" dir. Dinin olmadığı bir yerde hiçbir şeyden bahsedilemediği gibi şiir ve sanattan da bahsedilemez. Zaten Necip Fazıl'a göre şiir Mutlak Hakikat'i aramak değil midir? Şiirin amacı Allah'a ulaşmaksa şiirin dinle ilişkisinin olmaması mümkün değildir.

KAYNAKÇA

Kolcu, Ali İhsan, (2009). *Necip Fazıl'ın Poetikası*, Erzurum: Salkımsöğürt Yayınları.

Özbahçe, Osman (Tarihsiz). *Üstad'ın Poetikası*, <http://www.n-f-k.com/hakkinda-yazilanlar-ve-incelemeler/ustadin-poetikasi>

<https://www.antoloji.com/necip-fazil-kisakurek/hayati/>

<https://www.edebiyatogretmeni.org/necip-fazil-kisakurek/>

<http://idp.org.tr/dergiler/buyuk-dogu>

<https://www.turkedebiyati.org/forum/konular/1580-necip-fazil-kisakurek-edebi-kisiligi-ve-sanat-anlayisi>

The Journal of International Social Research and Education

ISOREJ

International Social Research and Education
Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Eğitimi Dergisi

Number: 1 , p. 29-31, Winter 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date
30.11.2017 31.12.2017

KİTAP TANITIMI VE DEĞERLENDİRME: Mehmet Akif Kara, Göç Yazıları – Kuramdan Alana Türkiye’de Göç, Kırmızı Çatı Yayınları, Ankara 2017, 138 s., ISBN: 978-975-2486-13-3

Öğrt. Hazal KANGALGİL KARA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3497-3033>

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, h.kangalgil@gmail.com

MEHMET AKİF KARA

Küreselleşme olgusu ile birlikte göç, gündelik yaşamın gözle görülür ve hissedilir bir olgusu olmaktadır. Nedenleri ve sonuçları ne olursa olsun, ister düzenli ister düzensiz bir halde olsun, göç büyük sonuçlara yol açmaktadır. Bu nedenle farklı disiplinler tarafından ele alınmakta ve üzerine konuşulan çok fazla teorik bakışın üretilmesine neden olmaktadır. Türkiye akademisinde de göç son zamanlarda çokça çalışılan bir konu haline gelmiştir. Bu kitap değerlendirmesinde, Mehmet Akif Kara'nın Göç Yazıları – Kuramdan Alana Türkiye'de Göç isimli kitabı ele alınacaktır. Göç sosyolojisi alanında önemli bir eser olarak değerlendirebileceğimiz bu çalışma bir derleme çalışmasıdır.

Kırmızı Çatı Yayınları tarafından basılan ve 138 sayfa olan kitap, daha önce göç meselesine dair bir alan araştırmasını yayınlayan ve alana dair birden fazla çalışması olan Mehmet Akif Kara'nın çeşitli çalışmalarının bir araya getirilmesinden oluşmaktadır.

Türkiye, günümüzde ciddi sayıda göçmen işçiye ev sahipliği yapmaktadır. Bir yandan savaş nedeniyle ülkesinden ayrılmak zorunda bırakılan ve yaşam mücadelesini ülkemizde sürdüren Suriyeliler, bir yandan daha iyi bir hayat umuduyla gelişmiş Avrupa ülkelerine göç etmek için ülkemizi “geçiş” olarak kullanan “transit göçmenler”, bir taraftan vize muafiyetinin olduğu ülkelere gelerek “geçici” işlerde istihdam edilen göçmenler ile birlikte Türkiye “göç ve göçmen ülkesi” haline gelmektedir (Kangalgil Kara, 2017: 106).

10 bölümden oluşan kitabın ilk iki bölümü uluslararası göç teorilerini ve göç sınıflandırmalarını ele almaktadır. Göçü hem nedenleri hem sonuçları babında ele alan teoriler, bütünlüklü olarak okuyucuya sunulmaktadır. Uluslararası göçü açıklayan teorik yaklaşımlar çok çeşitlidir. Bunun nedeni göç olgusunun farklı disiplinler tarafından ele alınmış olmasıdır. Bu nedenle teorileri tasniflerken farklı sınıflandırmalarla karşılaşmaktayız (s.13). Bu sınıflandırmalar; işlevselci, yapısalci ve bütünleştirici yaklaşımlardır. Aynı zamanda makro ve mikro göç teorileri olarak ta sınıflandırma yapılmaktadır.

Neoklasik ekonominin makro ve mikro kuramları, yeni iş gücü göçü ekonomisi, ikiye bölünmüş emek piyasası kuramı, dünya sistemleri kuramı, ilişkiler ağı kuramı, kurumsal kuram, kümülatif nedensellik, göç sistemleri kuramı kitapta ele alınan kuramlardır.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde, yazar, göç literatüründe yer alan göç sınıflandırmalarını, düzenli, düzensiz, transit, sığınmacılar başlıkları altında ele almıştır. Ayrıca, göçmen işçi kavramını, ulusal ve uluslararası belgelere göre açıklamıştır (s.31).

Dördüncü bölümde ise Türkiye'ye yönelik uluslararası göçün tarihi alt başlıklarla ele alınmıştır. Yazar, bu süreci, şöyle dönemselleştirmektedir:

Ulus Devlet Kuruluş döneminde göç (1923-1960), ulus devlet fikriyatının yerleştiği dönemlerde göç (1960-1980) ve küreselleşme çağında göç (1980 ve sonrası).

Beşinci bölümde ise Türkiye yönelik bu göç süreci hukuki ve göç politikaları babında ele alınmıştır. Vize politikaları ve göçmen istihdamına yönelik yasal düzenlemeler bu bölümde irdelenmiştir.

Altıncı bölümde ise Türkiye'ye göç eden düzenli ve düzensiz göçmenlerin istihdam koşulları ve alanları belirtilmiştir.

Kitabın yedinci bölümü, “Ek Okuma:1” başlığı taşımaktadır ve İlyas Coşkun tarafından yazılan, inşaat sektörü ve göçmen işçi istihdamını konu olarak ele alan bir “önsöz” yazısıdır.

Sekizinci bölüm ise yazarın, daha önce uluslararası hakemli bir dergide yayınlanan ve inşaat sektöründe göçmen işçi istihdamını araştırdığı bir çalışmanın genişletilmiş halidir. Çalışma “Ek Okuma: İnşaat Sektöründe Göçmen İşçi İstihdamı Üzerine Alan Araştırması” başlığını taşımaktadır. Yazarın, İstanbul'un çeşitli semtlerinde yapmış olduğu saha araştırmasının kuramsal bir temelde yorumlanmasından oluşmaktadır. Enformel ve güvencesiz sektörlerin başında gelen ve bir yanı sıra “sermaye birikiminin” en yoğun olduğu alan olarak inşaat sektöründe kayıt dışı biçimde çalışan göçmen işçilerin çalışma ve yaşam koşulları ele alınmıştır.

Dokuzuncu bölüm ise “Ek Okuma: Dügün-Diyet-Gelin Üçlemesi Üzerinden Kırdan Kente Göç Olgusunun Analizi” başlığını taşımaktadır. Daha önce, uluslararası hakemli bir dergide yayınlanan bu çalışmada yazar sinema ile göç süreçleri arasında bağ kurmakta ve ülkemiz sinema tarihinin ilk üçleme-

lerinden birisi olan, Ö.L.Akad’a ait bu filmler vasıtasıyla kırdan kente göç olgusunu açıklamaktadır. Yazar, kırdan kente göç olgusunu kapitalizmin gelişimi/yerelleşmesi bağlamında ele almaktadır. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; modernitenin ekonomik anlamda tarımdan sanayiye, toplumsal anlamda kırsal cemaatlerden kentsel toplumlara, siyasal anlamda ise imparatorluk ve tebaa ilişkisinden ulus devlet ve yurttaşlık ilişkilerine önemli bir dönüşüm sürecine yol açmıştır. Bu biçimiyle değerlendirildiğinde, bugün göç diye tanımlanan olgunun daha çok modern toplumun bir olgusu olduğu belirtilmektedir (s.108). Sonuç itibarıyla, yazar, bu bölümde, kırdan kente göç olgusunu kentleşme, istihdam, yoksulluk, işçileşme gibi kavramları kullanarak bahsi geçen filmler üzerinden ele almaktadır.

Son bölümde ise, sinemada sıkça işlenen bir konu olan ve “göç sineması” olarak adlandırılabilen bir “filmografiye” erişen bu olguyu çeşitli filmler vasıtasıyla ele almıştır. Uluslararası alanda çekilen 11 film özetleri ve afişleri kullanılarak derlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Kangalgil Kara, H. (2017). Kitap Tanıtımı: Mehmet Akif Kara, Kuramdan Alana İnşaatta Göçmen Olmak, Gece Kitaplığı, Ankara 2016, 102 s., ISBN: 978-605- 180-34-6, *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Number:1 Autumn, s.105-107.
- Kara, M. A. (2017). *Göç Yazıları – Kuramdan Alana Türkiye’de Göç*, Ankara: Kırmızı Çatı Yayınları.